

ELLİNCİ K O N F E R A N S

Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri

VE

Yörük - Türkmen Köyleri

Dr. Mehmet ERÖZ

G i r i ş

Türk kavminin Oğuz, Karluk, Kıpçak, Ağaçeri, Kalaç, Kalmuk, Uygur, Tatar, Kırgız, Kazak gibi kollarından birincisi, yani Oğuzlar, Müslüman olduktan sonra Türkmen adını alarak batıya doğru aktılar ve bugün dünya üzerindeki Türk'lerin son melcei, son kalesi olan Anadolu'yu, 900 sene önce Türk vatanı haline getirdiler. Yeni ülkeler fethetmek, yeni yaylalar, kışlalar bulma ümidi, Türkmen aşiretlerinin kitleler halinde göç etmelerine sebep oluyordu. İktisadi ve içtimai âmillerle, Batı Türkistan'ı, Horasan'ı terkederek, Azerbaycan'a, Anadolu'ya akın etmeğe başladılar. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan iki asır önce, yüzbinlerce çadır halkı Türkmen'in Anadolu yayla ve kışlalarını dolmasıyla bu diyârlar Türk toprağı olmuştu. "Dört yüz çadırlık bir aşiretten, cihangirâne bir imparatorluk yaratma" gibi gayr-ı ilmî ve bazı müsteşriklerin de benimsediğı nazariye, Batı Türkistan'dan Anadolu'ya hicret eden milyonlarca Türkmen'in iskâm ve göçebelige devamı vâkısı karşısında çökmektedir. Bu nazariyeye göre, Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Anadolu Selçuklu Devleti, Anadolu Türkmen Beylikleri ve bunlara tâbi milyonlarca Türkmen bir kalemde geçilerek, Türkiye tarihi, Osmanlılarla, Kayı Aşireti ile başlatılmaktadır. Yâni ibtidâî, barbar bir aşiret, kılıncı zoruyla yerli Rum, Ermeni ve Roma artığı kavimleri Müslüman ediyor. Bu aşiret bir kültüre sahip bulunmadığından Bizans müesse-

1) Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Türkmen Adı, Mânası ve Mahiyeti, Jean Deny Armağanından ayrı bası, Ankara, 1958.

selerini benimseyip, diğer otokton ahalinin kültürünü alıp, temessül ediyor. Haşmetli bir imparatorluk bu suretle, ihtida etmiş medeni otokton ahalinin sayesinde kuruluyor. İlmîlikten uzak ve maksadlı olan bu nazariye, Türk ilim adamları tarafından, itiraz kabul etmez bir şekilde yıkıldı². Tarihi kaynaklardan başka, etnolojik, etnografik, filolojik, toponimik ve sosyolojik deliller de, bu sakat nazariyeyi çürütmektedir. Birinci delil için mâziye, diğerleri için hâle bakmak gerekiyor. Tarihi vesikalar gösteriyor ki, Anadolu'da büyük mikyasta ihtidâ hâdisesi vukubulmamıştır. Sâri hastalıkların, büyük harplerin kırıp geçirdiği Anadolu'nun yerli kavimleri, esasen çok az idiler. Bunlar da Türkmen aşiretleri önünden kaçarak, Bizans topraklarına sığındılar³. Bu otokton ahalinin bırakıp kaçtığı toprakları Türkmenler istilâ etmişti. On üçüncü asrın ortalarında, Denizli-İzmir arasında 200.000, Kastamonu havalisinde 100.000 ve Kütahya-Karahisar arasında 30.000 çadır halkı göçebe Türkmen yaşıyordu⁴. Bu göçebe Türkmen'lerin toprağa yerleşmesiyle vücuda gelen ve-

2) Prof. Dr. Köprülüzâde, M. Fuad, Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Te'siri Hakkında Bâzı Mülâhazalar, Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası, cilt 1, 1931; Prof. Dr. Köprülüzâde, M. Fuad, Orta Zaman Türk Hukukî Müesseseleri, II. Türk Tarih Kongresi Tebliğler Kitabı, Ist. 943, sf. 383 ve dev.; Prof. Ömer Lütfi Barkan, Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler, İktisat Fakültesi Mecmuası, 11 nci cilt, Ekim 1949 - Temmuz 1950, sf. 524-544. Ve Kayılar hk., bk. Faruk Demirtaş (Sümer), Osmanlı Devrinde Anadolu'da Kayılar, Belleten, s. 47, 1948.

Bugün bu nazariyeyi kılık değiştirmiş olarak gene karşımızda görüyoruz. "Anadolu insanı, atalarımız Etiler, Lidya'lılar" v.s. gibi ifadelerde; Truva, Bergama, Efes, Milet, Didim, Priyen, Aspendos festivallerinde, Türk halkını Anadolu toprağına, kadim ırklara bağlama, tarih şuurunu soysuzlaştırma arzusu sırtılmaktadır. Bu gayret, turizm heyecanı, iktisadî kalkınma, ilim-san'at maskesi altında yürütülmekte ve muvaffak da olunmaktadır. Efes Festivali'nde Türk gençleri, Roma imparator ve imparatoriçesi kılığına sokulur, eski Roma, Bizans eserleri ihyâ edilirken, onun yanında Aydmoglu İsa Beğ Camii üç duvarıyla melûl ve mahzun, şahsiyet buhranımızı seyretmektedir. Bu kültür ve tarih soysuzlaşması, Efes'te (Selçuk) üniversite mezunu Alevî bir Türk'ün bize şu suali tevcih etmesine sebep olmuştu : "Acaba biz Alevîler eskiden burada yaşayan Romalıların torunları mıyız?..."

3) Prof. Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti. Ankara, 1965, sf. 20-22 ve 214-216; Prof. Ömer Lütfi Barkan, Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi, Türkiyat Mecmuâsı, X, 1951-53, sf. 1-26; Prof. Ömer Lütfi Barkan, (Dip Not. 2 deki makalesi); Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, Osmanlı Devletinin Kuruluşu, Ankara, 1959, sf. 22-55;

4) Prof. Dr. Osman Turan, a.g.e., sf. 215; Prof. Dr. Z. V. Togan, Umûmî Türk Tarihine Giriş, c. 1. İstanbul, 1946, sf. 188.

ya esasen Türkistan'da iken yarı göçebe veya meskûn bulunan Oğuzların Anadolu'ya gelerek köyler, kentler kurmasıyla köyler, kasabalar şenleniyor; ziraat ekonomisi geliyiyor; Ahilik vasıtasıyla zenaat inkişaf ediyordu. Oğuz boyları, tesis ettikleri köy ve kentlere; göçebelige devam edenleri yayla, kışla, dağ, göl ve nehirlere, Orta Asya'daki yer adlarını veya boy, aşiret, oymak adlarını verdiler. Türkiye köy, kasaba, dağ, göl, nehir isimlerine bakınca bunu kolaylıkla görürüz⁵. Akdağ, Aladağ, Ali-dağı, Bozdağ, Hasandağı, Karadağ, Karacadağ, Tanrıdağı, Uludağ; Acıgöl, Tuzgölü; Aksu, Göksu, Karasu, Sarısu; Balgusan, Barm, Sartavul yaylaları gibi...

I — Orta Asya ve Anadolu Türk Göçebeligi :

Askeri devlet an'anesine sahip bulunan, siyasi-içtimai tekâmül ve değişikliklere intibak etmeğe müstait, Türk kültürünün vârisi göçebe Türklerin⁶ bir kolu olan göçebe Türkmenler "Beğlik ve asâletin göçebelik ve Türkmenlikte olduğu, şehirlere yerleşenlerin ilinin ve boyunun belli olmayacağı, asâlet ve şerâfetinin kalmıyacağı" inancı⁷ ve kendilerinin yerleşik halktan asil oldukları fikriyle⁸ yerleşmeyi pek arzu etmiyorlardı. Bu isteksizlik sonraları Osmanlı Devletinin başına gaile olacak, devlet aşiretleri zorla iskân etmeğe çalışacak; yerleştirilenler bir müddet sonra yerlerini lerkedip kaçacaklardır.

Toprağa yerleşen Türkmenler zaman geçtikçe aşiret an'anelerini, boy, aşiret, oymak isimlerini unuttular. Yarı göçebe Sünni ve Alevî Türkmenler bu ismi muhafaza ettiler. Göçebelige devam edenler, yerleşik ve yarı göçebe Türkmenlerden kendilerini ayırdetmek için olsa gerek, (Yörük) adını aldılar. (Yörük), (yörümek) fiilinden meydana getirilmiş olup.

5) Bu hususta bk. H. Nihal, Anadolu'da Türk'lere Ait Yer İsimleri, Türkiyat Mec. II. Cilt, 1928; Fehmi Aksu, Isparta İli Yeradları, 1936; M. Mesud Koman, S. Sırrı Üçer, Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerinde Bir Deneme, Konya, 1945; Dr. Mehmet Eröz, Ege Bölgesi Yeradları (Türk Kültürü İlmî sayısında çıkacak).

6) Prof. Dr. Z. V. Togan, a.g.e., sf. 290-93; Doç. Dr. Bahaeddin Ögel, İslâmiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, Ankara, 1962; Ziya Gökalp, Türk Medeniyeti Tarihi, İst. 1341.

7) Z. Gökarı, a.g.e., sf. 12.

8) Bu inanç, (Köylü, Kentli) - (Yörük, Türkmen), Manav - Yörük, İkinci - Çepni, Türk - Türkmen, Türk - Yörük ayırımına yol açmıştır. Türk - Türkmen tefriki Sünnî - Alevi akidesiyle de beslenince, ayrı etnik menşee sahip iki kavim telâkkisi hâsıl olmuştur. Bunun ızdırabını halen çekmekteyiz. Günümüzün en mühim konusu ve meselesi budur.

(Türkmen) in eski mânasının yerini tutmaktadır. Yukarıda "asâlet ve beğliğin göçebelik ve Türkmen'likte olduğuna" dâir gösterdiğimiz kayıt, Türkmen'in boy, şübe ismi olmaktan başka, iktisadî ve içtimai bir hayat tarzına alem oluşunu da isbatlıyor. Kaşgâr'ın Mahmud da Karluk'lardan bahsederken, Türkmen'i bu mânada (göçebelik mânasında) kullanmıştır : "*Karluk* : göçebe Türk'lerden bir bölüğün adıdır. Oğuzlardan ayırdılar. Oğuzlar gibi Türkmen'dirler"⁹. Çok açık olarak görülüyor ki, Türkmen kelimesinin yerini Yörük kelimesi almıştır. Tarihi vesikalarda bu iki kelime eş mânalı olarak, çok zaman birlikte kullanılmaktadır : Türkân-ı Haleb, Yörükân-ı Haleb, gibi¹⁰. Bu münasebetle (Yörük) ve (Yürük) kelimeleri üzerinde durmak ve (Yürük) şeklinde söyleyen, yazan müelliflerin hatâsına işaret etmek gerekiyor. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Yörük, yürümek fiilinden müştak olup, isimdir. Yörüklerin kendileri de bize aynı şeyi ifade ettiler. Yörük "yörüyen, bir yerde durmayan, göçkücü, konar-göçer, göçebe olandır" dediler. "Yörüklük etmek, yörüklüğü bırakmak, yörüklükten vazgeçip köye yerleşmek" ifadeleri de bu hususu teyid ediyor. Kaşgâr'ın Mahmud da (Yörük) için buna yakın bilgi veriyor : "*Yörük* : sözün gidişi, anlaşılışı" (III, 18). Yörük ise, (Yügrük) kelimesinin muhaffef şekli olup, sıfattır. Yörükler, Türkmen'ler arasında bu kelime "cins, kabiliyetli, dirâyetli" demektir. Kaşgâr'ın'a göre : "*Yügrük-bilge* : bilgin, akıllı, erdemli, udumlu kişi. *Yügrük* : kabiliyetli, atak, iyi koşan. Meselâ, birbirini çekemeyen iki bilgin için şu sav (atasözü) kullanılır : taygan yügrüğün tilkü sewmes == tilki, tazmin yügrüğünü sevmez". (III, 175 ve 45). Dinar Türkmen'lerinde ve Silifke köylerinde, düğünde sarfedilecek odunu kesmek için delikanlılar dağa giderler. Odunu ilk getiren gence hediye verilir; onun herkesin nazarında itibarı büyük olur. Bu oduna, (Yügrük odunu) denir. (Yügrük at, yemini arttırır) sözünce yügrük at, cins, iyi koşan at demektir. Bir Yörük aşireti, diğer bir aşiretin kendilerinden dirâyetli olduğunu ifade için "onlar bizden yügrükdür" derler. Bu itibarla göçebe Türkmenlere (Yürük) değil, (Yörük) demek lâzımdır. Bunu kuvvetlendirici başka bir misâl daha verelim : Baram yaylasında Bahşış aşiretinin Abdullah Aslan, Yörüklüğü, göçebeliği, hayat tarzlarını bize şöyle ifade etmişti : "Ecdad Horasan'danberi bu yolda yörüye gelmiş". (Bu hususta ayrıca bk. : Muzaffer Ramazanoğlu, Bir Kitâbiyât, Çığır Mecmuası, sayı: 117, 1942).

9) Kaşgâr'ın Mahmud. Divanü Lûgât-İt-Türk, Besim Atalay, terc., Ankara, 1939, I, 473.

10) Faruk Sümer, Döğerlere Dâir, Türkiyât Mecmuası, X, 154-155.

Yörüklerin ve bir kısım yarı göçebe Alevî ve Sünnî Türkmenlerin, (Türk, köylü, kılıç artığı, kılıç Müslümanı, ekinci, manav... ilh.) kelimeleriyle biraz aşağı görerek bahsettikleri yerleşik Türk'lere, Divân-ı Lûgât-it Türk'te, Yatuk deniyor (III, 14) : "Yatuk neğ == atılan, unutulmuş her şey. Tenbele (yatuk kişi) denir. Oğuzlardan bir takımları vardır ki, şehirlerinden dışarıya çıkmazlar; savaş yapmazlar. Onun için bunlara (yatuk) denir. (Tenbeller ve atılmışlar) demektir¹¹". Dört sene önce, Anamas Dağları yaylalarında Yörükler arasında dolaşırken, Karahacılı Aşiretinden Suyuyağdan İbrahim Ağa'nın çadırında misafir olduk. Könyü komşu da gelmişti. İbrahim Ağa hoşsohbet bir adamdı. Bir ara, diğer aşiretlerden topladığımız Yörük göç türkülerinin güftelerini bulunanlara okuyunca, İbrahim Ağa'nın gözlerinden yaşlar döküldüğünü gördük. Köylü olan, köylüleşen, Yörüklere ağlıyormuş. Yörüklükleri sönmüş, her biri ya bir köy kurmuş veya bir köyün kenarına iltica etmiş. Bir garip olmuşlar; ıssız yerlerde kalakalmışlar...

Yörükler vaktiyle keçe çadırlarda yaşıyorlardı. Bu çadırlar türbe, kubbe biçiminde olup; baklava dilimi şeklindeki kafes kafes ağaç parçalarından meydana gelen iskeletin üzerine ak keçe çekilmesiyle kurulurdu. Bugün bunun izi, Anadolu'da yalnız Konya Ereğlisi'nde, yarı göçebe Bekdik Aşiretinde kalmıştır. Onun için ismine (Bekdik Çadırı) de-

II) (Yatuk) ların, yerleşik köy ve şehir halkının haricindeki Orta Asya Türk göçebeliği asrımıza kadar devam etmiştir. Kızıl Rus ve Çin emperyalizmi devlet çiftliklerinde çalıştırmak üzere, göçebe Türkleri zorla iskâna tâbi tuttular. Kazak ve Başkurdlar buna mâni olmak için boşuna uğraştılar. Kırgız, Türkmen, Karakalpaklar da aynı şekilde iskâna zorlandılar. Aile bağları ve yaşlıların otoritesi üzerine kurulu, eski âşiri ve klân içtimâî bünyesini muhafaza eden ve geçen asrın ikinci yarısında nüfusu Rus kayıtlarına göre 3 098.000 olan, hepsi de göçebeliğe devam eden "Kazaklar'm bütün iktisadî hayatını, geçen yarım asır içinde Kazakistan'da vukuâ gelen sanayileşme ve ziraî büyüme, tamamiyle değiştirdi". (Serge A. Zenkovsky, Pan-Türkizm and Islam in Russia, 1960, Harvard University Press, pp. 6, 54-55). Bu yeni tarz müstemlekecilik ve Türk aşiretlerini iskân teşebbüsleri hakkında geniş bilgi için, (Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü) tarafından Münih'te çıkarılan (Dergi) nin muhtelif sayılarına bakılmaktadır.

Çin esaretinde bulunan ve Çinlilerce Sinkiang (Yeni müstemleke, yeni sömürge) adı verilen Doğu Türkistan'da, Kazak göçebeleri, büyük Türk kahramanı Osman Batır'un idaresinde Çin'e karşı şanlı savaşlar vermiş, yirmi sene önce onun öldürülmesiyle kuvvetini kaybetmiştir. Maamafih, hâlen sarp dağlarda göçebeliğe devam eden ve Çinlilere zaman zaman zâ-yiât verdiren Kazaklar vardır. Rus-Çin rekâbeti, Amerika ve Rusya'nın bu Türklerle yardım etmesine yol açabilecektir..

niyor. (Topak ev, Topağ'ev, Derimev, keçe çadır) diyenler de var. Edremit Alevî Türkmenleri, (Top ev) diyorlar; 30-40 sene öncesine kadar kullanıyorlardı. Diğer bir keçe çadır tren vagonu şeklindedir. Bunu da (Bahşış, Keşefli, Muradh, Işıklı, Kösereli, Bayazıdh) aşiretleri kullanıyor. Diğer bütün Yörükler siyah kıl çadırda oturuyor. Kıl çadır, Anadolu'ya geldikten çok sonraları, koyunculuktan davarcılığa (keçi besleme) geçilmesiyle alınmış olsa gerek. Yörüklerin atalarının kubbe şeklinde keçe çadırda oturduklarına dair eskilerden duydukları haberler, kıl çadırın bir iki asırlık mâzisinin olduğuna bizi inandırıyor. Anadolu Beyliklerinden Aydınöğulları'na tâbi Türkmenler de bu keçe çadırı kullanıyorlardı. İbni Batûta, Aydmoglu Mehmed Beği Birgi civarında (Bozdağ eteklerinde olacak) ziyaretinde, Sultan, misafire, ora Türkmenleri tarafından (Herege = خرقه) denilen ve ağaç parçalarından mürekkep, üzerine keçe konan, ışık ve rüzgâr girmesi için tepesinde deliği bulunan, istendiğinde tepe deliği kapatılabilen bir çadır göndermiş. Çadırın içine halılar serilmiş¹².

12) Seyahatnâme-i İbni Batûta, Mehmed Şerif tere. İst. 1333-1335, sf. 331. Mütercim bu (herege) kelimesini, bir dip notla (hargâh = خرقه) olarak tashih ediyor. İkisi de doğrudur. Yalnız mütercim türkçesini bilmediği için, onu yanlış zannederek, farsçasmı kullanıyor. Osmanlı münevverinin, Türk kültüründen ne derece kopmuş olduğuna dâir bundan güzel misâl gösterilemez.

Selçuk'un dedesinin dedesi olan "keraküçi Hoca" hakkında "hargâh-terâş" yani "çadırın ağaçlarını yontarak yapan" deniliyor. "Fihakika **kerakü**, bugünkü Ortatürk şivelerince **kerege**, Türk çadırının ağaçları, iskeleti demektir. Mahmud Kaşgâri (I, 373) ye göre **kerakü**, Türkmenlerce çadırın kendisidir. Çadırın bu ağaçlarını yontup (tırâş eden) ustalara bugün de kiregeci denilir". (Z. V. Togan, a.g.e., sf. 176). Türk çadırının ağaç iskeletine (kerakü, kerege) dendiği iyice anlaşılıyor. (Bazı Türkmenler çadırın kendisine de bu ismi veriyor) ki, bu kelime (gergi) mânasını verir. Yörüklerin en seyyali, en hareketlisi olan Sarıkeçili Aşireti, kıl çadırlarının duvar yerine kâim olan iki uzun kısmına (gergi) adını verirler. Anadolu'da kullanılan kubbe şeklindeki çadırın ağaç kafeslerine kerege yerine (Derim) ve çadırın tamamına (Derim ev) deniyor. Vagon biçiminde keçe çadır kullanan aşiretler, çadırın kubbe kısmını meydana getiren, ardiç veya çam ağacından yapılmış ağaç yaylara (alaçık) dedikleri gibi, çadırları içinde (alaçık, alaçuk) tâbirini kullanırlar. Bugün Anadolu'da (derim) denen ağaç kafeslere (çadırın iskeleti), Orta Asya'da ve hiç değilse Batı Anadolu Türkmenlerinde (kerakü, kerege) dendiğini Kaşgârlı'nın ve İbni Batutâ'nın rivayetlerinden öğrendik. Demek oluyor ki, gerek Orta Asya'da, gerek Anadolu'da bir kısım Türk göçebeleri çadırın iskeleti ile, çadırın kendisini aynı adla anıyorlar.

Aydınoğullarının kullandığı, Sünnî-Alevî Türkmenlerin, Yörüklerin yakın zamanlara kadar içinde oturduğu bu keçe çadırların daha büyüğünü bugünkü Türkmenistan'ın Türkmenlerinde¹³ ve Kırgız, Kazak'larda¹⁴ görüyoruz.

Yörükler-Türkmenler, Orta Asya'ya âit lisânî hususiyetlerini¹⁵ ve Şamanizm bakiyelerini¹⁶ ve geleneklerini hâlen muhafaza etmektedirler ki ileride bunlara dâir uzun bir kaç makale yazmayı düşünüyoruz.

II — Selçuklu ve Osmanlı'ların Türkmenleri, Yörükleri iskân teşebbüsleri :

Selçuklu'lar, Anadolu'da konar-göçerlerin çapullama, başıboş hareketlerine mâni olmak, onları disiplin altına alabilmek, merkez ordusunun mâli yükünü azaltmak, toprağa bağlı bir ordu meydana getirebilmek için, (askerî iktâ) lar te'sis ederek, göçebe Türkmenleri iskân etmeğe çalıştıar. Sonradan büyük kabîle teşekküllerini parçalamak, boy beğlerinin nüfuzunu kırmak maksadiyle, büyük iklâ'lar Türkmen beğleri yerine kölelikten yetişenlere verilmeğe başlandı. Bu askerî iktâ'lar, tımar adı altında Osmanlı'lara intikal etmiştir¹⁷.

Moğol istilâsı Anadolu'da yerleşik hayatı sarstı; fakat yeni yeni Türkmen kabilelerinin Orta Asya'dan Anadolu'ya akmasına sebep olarak, bu diyarların daha ziyade Türkleşmesi neticesini doğurdu.

Anadolu'nun Türkleşmesi ve iskân hareketleri meyânında, Orhan Gazi zamanından başlayan Rumeli'yi Türkleştirme için vâki iskân faaliyetleri de mühim bir mesele teşkil eder. Osmanlılar, bilhassa Aydm'la Bahkesir arasındaki Türkmenler, Yörükler'e (yurtluk, toprak, tımar) ve

13) M. Th. Ullens De Shooten, The Turkoman Steppe, The Geographical Magazine, London, August 1963, pp. 194, 197.

14) Edward Murray, With The Nomads of Central Asia, The National Geographic Magazine, January 1936, Washington, pp. 10, 44, 50, 55.

15) Bk. Dr. M. Eröz, Divanü Lûgat-it Türk ve Anadolu Yörükleri - Türkmenleri, Türk Yurdu, Haziran 1966.

16) Şimdilik bk. Dr. M. Eröz, Türkiye'de Alevilik - Bektaşilik, Türk Aleviliğinin Şamânizm ve Orta Asya Türk Kültürü ile ilgisi, Yol Dergisi, 22 Haziran 1966. sayı : 28 ve müteâkip sayılar.

17) İktâ maddesi, İslâm Ansiklopedisi, sf. 952-954; Dr. Osman Turan, Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku. Mirî Topraklar ve Hususî Mülkiyet Şekilleri, Belleten, sayı : 47, 1948; Oya Sencer. Türkiye'nin Toprak Sorunlarına Tarihsel Açıdan Bir Bakış, Sosyoloji Dergisi, s. 18, 1962-63.

bazı imtiyazlar vererek, Rumeli'ye göçü teşvik ettiler¹⁸. Rumeli'yi Türk-
leştirmek, boş yerlere köyler kurmak, harap yerleri imâr etmek, Türk
göçebelerinin iskânıyla Türk ordusunun emniyetini sağlamak, köprüle-
rin, derbentlerin, menzil mahallerinin muhafazasını temin etmek maksadıyla Rumeli'ye bazan teşvik, bazan cebirle Türk aşiretleri sevkolundu¹⁹.

Devlet. Anadolu'da, Türkmen aşiretleri üzerinde büyük nüfuzu olan
beğleri Rumeli'ye sürüyordu. Kızılbaş Türkmen aşiretlerinin bir kısmı
İran'a hicret ederken, diğer taraftan devlet eliyle Rumeli'ye tehcir olu-
nuyordu²⁰. Devletin Türkmen aşiretlerine yabancı kalması, Doğu vilâyet-
lerinin büyük miktarda Kızılbaş Türkmen aşiretini İran'a kaçıyordu²¹.
Bugün Doğu Anadolu'da bir kısım Türkmenin Kürtleşmesi bizce bu iskân
ve din siyaseti ve hicret hâdisesi ile ilgilidir. Osmanlı Devleti'nin
Yörükleri, Türkmenleri iskân hususundaki tereddüt ve tenâkuzlarını aşağıda
kısaca açıklayacağız. Devşirme idareciler Yörüklerle, Türkmenlere
uzun seneler yabancı kalmışlar; onları ancak muharip sınıf olarak II.
Viyan bozgunundan sonra hatırlamışlardır²². Kendi haline terkedilmiş,
tahsil terbiyeden uzak, devletin türlü maddî-mânevî baskılarına mâruz
aşiretler, eşkiyâ tehlikesi ve vergi zulümleri olmasa, hiç bir idarî müda-
hale ve yardım olmaksızın, yavaş yavaş münasip yerlere, beğendikleri
topraklara — nüfusun artışı, kültür değişmesi, şehir ve köylerle temasın
artması neticesi — yerleşeceklerdi. Nitekim "Şam Türkmenleri aslında
doğrudan doğruya kendisinden ayrılmış bir kol olan Dulkadirh Ulusu
ile birlikte, Timur'un Türkistan'a dönerken Anadolu'dan götürdüğü Ka-
ra-Tatarlar'dan boşalan bugünkü Yozgat bölgesini iskân ettiği gibi, Uzun-
Yayla'da ve Sivas'ın az güney doğusunda da aynı şekilde iskân faaliye-

18) Ömer Barkan, Türk-İslâm Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğunda Aldığı Şekiller : Mâlikâne - Divanî Sistemi, Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası, II, 1932-39.

19) M. Münir Aktepe, XIV ve XV. asırlarda Rumeli'nin Türkler Tarafından İskânına Dâir, Türkiyat Mecmuası, X, 1951-53 Prof. Dr. Tayyib Gökbilgin, Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân, İst. 957.

20) Prof. Ömer Lütfi Barkan, Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler, İktisat Fakültesi Mec. cilt: XI, XIII, XV.

21) A. Rıza Yalçın, Cenup'ta Türkmen Oymakları, I, 35; Faruk Sümer, Bozoklular, (DTCF) Dergisi, XI, s. 1, 1953, sf. 83; Ömer Özbaş, Gaziantep Delaylarında Baraklar ve Türkmenler.

22) A. Fâik Türkmen, Mufassal Hatay, İst. 937, cilt: 3, sf. 581; Faruk Demirtaş (Sümer), Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları, DTCFD., VII, s. 2, 1949, sf. 323.

tinde bulunmuştur²³. Çukurova mutikasında da Üç-Ok'lar, bu bölgedeki kasabalara yerleşmiş, köyler kurarak zirai ekonomiye geçmişlerdir. XVII. asırda "Türkiye'de göçebe hayatını devam ettiren ancak iki Türkmen kümesi mevcut olup, bunlar da Haleb Türkmenleri ve Diyarbakır bölgesindeki Boz-Ulus idi. Başlıca Maraş, Kars (Kadirli) ve Elbistan yörelerinde yaşayan Dulkadirli Ulusu'nun mühim bir kısmı da Osmanlı fethi esnasında zirai hayata geçmiş bulunuyordu²⁴.

Fakat XVII. asrın başında eşkiyâ zulmü son haddine varmış; "köylü reâyâ arasında geniş ölçüde muhaceret, daha doğrusu, o zamanın ifadeci ile, büyük bir (kaçgunluk-firarîlik) hareketi" başlamıştır. Köylü halkın bu yıllarda "yerlerini tamamiyle boş bırakarak, hattâ bazan hayvanlarını ve mallarını bile götürmeden kaçmaları o kadar umumî" bir hal almıştır ki, iktisadî ve içtimâî yıkım ve anarşiye yol açan, iskân teşebbüsünü temelinden sarsan, bu hâdiselerin vukubulduğu devrin adına (Kaçgun Devri) denmiştir. "Köylerini boş bırakan halkın mühim bir kısmı dağlara çekilerek, erkekler levend olmuşlar, diğer bir kısmını şehirlerle ve kalelere göçmüşler, reâyânın önemli bir kısmı da (tekâliften ve borçtan kaçanlar) sancak değiştirmişlerdi. Meselâ, Amasya'dan, Ankara'ya ve Kırşehir'e gelip yerleşenler çok olduğu gibi, Bozok (Yozgat) tan Ankara'ya vesâir yerlere gidenler de çoktu. Maraş, Urfa gibi güney vilâyetlerinden Orta Anadolu'ya hicret edenler de az değildi. Celâli isyanlarının kısmen yatıştırıldığı 1610 da, mukataaları, hasları, vakıfları ve dirlikleri yeniden tanzim için yapılan çalışmalar esnasında, buraların raiyyetlerini nerelere gittiklerini tesbit etmek lâzım gelmişti²⁵".

Köylüler, bir yandan köylerini terkedip, kalelere, palankalara, büyük şehirlere çekilirken, zulmü, eşkiyâlığı önlemek, sulh-sükûn temin etmek, halka itimad getirmek güç işti. Bu yapılmadıkça boş köylere eski sâkiileri gelmez, göçebeler buraları iskâna ve yeni köyler kurmağa zorlanamazdı.

Osmanlı Devleti iskân bahsinde zaman zaman tenâkuzlar içinde idi. Bir taraftan iskânî zarurî görüyor; diğer taraftan bunu bir eziyet, bir meşakkat telâkki ediyor; memleket ekonomisi ve içtimâî bünyesi için gerekli bulduğu bir tasarrufu, sonradan nakzeden bir karara varıyordu.

23) ve 24) Prof. Dr. Faruk Sümer, Çukur-Ova Tarihine Dâir Araştırmalar, DTCF, Tarih Araştırmaları Dergisi, cilt : I, sayı : 1'den ayrılması, 1963, sf. 9, 30.

25) Prof. Dr. Mustafa Akdağ, Celâli İsyânları, Ankara, 1963, sf. 250-254.

Meselâ, şu vesika bunu çok sarîh bir şekilde gösteriyor : Musacalu Türkmenlerine tâbi ve Sandıklı kazasında sâkin olan Caber cemaatinin, meskûn halkın lehlerindeki şehadeti dolayısıyla ve "Haremeyn reâyâsından olmak hasebiyle mukaddemâ sâdir olan emr-i şerif mucibince *iskândan af ve iskân teklifi ile rencide*" olunmalarını fermân olunuyordu²⁶. Başka bir iskân hâdisesinde bu kararsızlığı, tereddüdü, prensipsizliği daha iyi görmek mümkündür. 1102 senesinde Raka havalisinde meskûn halkın, vergi çokluğu ve memurların zulmü, Arap eşkiyasının tasallutundan yerlerini terketmeleri üzerine, o muntıkayı mâmûr eylemek, halkı müstahsil hale getirmek, boş toprakları şenlendirmek maksadiyle, buralara Beğdili ve Boz-Ulus mandesi Türkmenlerinin iskânı hususunda bir ferman sâdir olmuştu. İki sene sonra (1104) yeni bir fermaala, bu aşiretlerin bazı yerleri boş bıraktıkları, her tarafı iskân etmedikleri belirtiliyor ve boş kalan kısımların, Mamalu Türkmenleri tarafından doldurulması emrediliyor ve şu şartlar ileri sürülüyordu : ziraatle iştilal, vergilerini muntazaman ödeme, muntıkayı Arap eşkiyasının tasallutundan koruma, kendileri kışlada kalıp, hayvanlarını yaylaya çobanlarıyla gönderme. (A. Refik, a.g.e., sf. 108-110, vesika 161). Mamalu aşireti bu şartları ve iskânı kabul etmedi. Onun üzerine "Raka'ya iskânları af ve Bozok sancağında Akdağ havalisinde" yerleştirilmelerine karar verildi. Fakat üç sene sonraki bir fermanla (1107) tekrar Raka'ya iskânları emredildi (A. Refik, a.g.e., sf. 111-112, vesika 163). Aynı sene Raka'ya yerleşmek istemeyen Mamalu Aşiretinin te'dibi için ferman sâdir olmuştur. İskân olunan aşiretlerin, yerlerini terkedip, göçebelğe başlamalarına mâni olmak için, derbendlerin kapatılması hakkında emirler yazılmıştır. (A. Refik, a.g.e., sf. 108 vesika 160).

Halbuki 1691 deki Raka iskânını tanzimle vazifeli bir de iskân heyeti vardı. Bu heyet şu şahıslardan mürekkepti : 1 — Vali yahut sancak beyi ile, hukukî bakımdan kadı, yahud nâib, 2 — İskân kâtibi, 3 — İskân mübaşiri, 4 — İskân-başı (aşiret ruhiyatının bilen zat), 5 — İskân beyleri ve kethüdâları, 6 — Mimâr (su ve arazi keşfi için)²⁷. İskânı muvafakiyetle yürütmesi gerekli böyle bir kadro bulunduğuna göre, acaba niçin netice hep menfi oluyordu? Bizim kanaatımız şudur : müstemleke idareleri bile idare ettikleri halkın psikolojisini, içtimaî bünyesini, örf-âdetini, inançlarını iyice tedkik ettikten sonra bir işe başlarlar. Osmanlı

26) Ahmet Refik, Anadolu'da Türk Aşiretleri, İst. 1930, sf. 190-91, vesika : 225.

27) Dr. Cengiz Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696), İst. 963, sf. 49-52.

iskân faaliyetlerinde böyle bir yabancı idarenin dirâyeti bile gösterilemiyordu. Aşiret ruhiyatını bilmesi lâzım gelen (İskân-başı), su ve arazinin, iklimin vaziyetini iyi bilen (mimar) a rağmen, aşiretler hakkiyle tanınmıyor. İskân mahalli iyi seçilmiyordu. Yaz mevsimini yaylalarda geçirmeğe alışmış göçebeleri, kızgın Raka çöllerine iskân etmek, son yılların Türkiye'sinde bile yerleşme karşısındaki ürkekliklerini, meşkûk bir istikbâle korkuyla karışık bir endişeyle bakmalarını bizzat müşahede ettiğimiz aşiretleri, baskıyla, te'diple meskûn hale getirmek, insafî ve akil-hca bir siyaset değildi. Zorla, cebirle hiç bir iş yapılamaz. İnandıkları, peşinden rahatça gidebilecekleri insanların mâkul teklifleri kabili tatbik edilebilirdi. Hem onların kendilerine yabancı bir ekonomiye geçmelerinin terecdüdünden, sıcak yerlerde oturmağa mecbur edilmelerinin azâbından başka, vergi tahsildarlarının baskısından, eşkiyâ soygunlarından mütevellit bir çok gâileleri vardı. Bunlar az şey değildi ve o zaman için bir aşiretin, devlet tasarrufuna karşı gelmesine sebep olabilirdi.

Devletin zorla, cebirle yapamadığını, aşiretlerin tahsil, terbiye görmüş olanları yapabiliyorlardı. Yörükler kendi içlerinden yetişmiş olan bilgili insanlara güveniyor; onların iskân tekliflerini rahatlıkla kabul ediyorlardı. Haleb ve Yeni İl Türkmâmna tâbi Emir cemaatı, kendi istekleri, içlerinden Hacı Ali, Hacı Tâhir, Hacı İbrahim v.s. nin müracaatı üzerine Kırşehir sancağı dahilinde, Tokat mükataatından terkedilmiş bulunan Nûsretlü köyüne 1102 de iskân olundular. (A. Refik, a.g.e., sf. 95, ves. 146). II. Selim devrinde Adana defterine göre : "Dodurga şübesinin, Beş Aşık ve Davut cemaatlarına mensup bazı şahısların ulemâdan ve sülehâdan olmaları dolayısıyla Avânız-ı Divâniyye ve Tekâlif-i Örfiye'den muâf oldukları şeklinde bir kayıt mevcuttur.... Aynı bölgedeki diğer komşu boy ve aşiretler arasında tesadüf edilen bu ilim ve din açamlarının, bu Dodurga şübesinin yerleşik hayata geçmesinde rol oynamış bulunmaları pek tabiidir. (F. Demirtaş, Oğuz Boyları, DTCFD., VII, 2. 341).

1411 senesinde Nevşehir civarında iskân olunan Boymınceli Aşiretinin "Kendü hallerinde ehli ırz ve kârü kisb ile meşgul ve ekseri okur yazar ve haccül haremeyn ve ehli hırf ve zikudret kimesneler" olmaları dolayısıyla, tekâliften muâf tutulmaları, civarda ziraat için güzel arazi verilmesi, Melendiz, Dündarlı ve Üçkapulu Yaylalarında arzu ettikleri yerlerin kendilerine tahsisi ferman olunuyordu. (A. Refik, a.g.e., sf. 173, ves. 214).

Vergi tahsilindeki haksızlık ve şiddet usullerinin devlete itimadı sar-sacağı gibi, aşiretleri ona düşman edeceği, devletin her tavsiyesini fe-

lâket zannettireceği tâbiidir. Osmanlı idaresinde vergi tahsili aşiretlerin varını yoğunu alırcasına, haciz havası, gasb havası içinde cereyan etmiştir. Meselâ : "...1039 yılında Bağdad'ın geri alınmasına memur edilen Sadrazam Hüseyin Paşa, Haleb'den hareket etmeden önce mühimce bir kuvvet göndererek (Beğdili) kabilesini te'dip ettirmiş ve mîri'ye olan borçlarına mukabil on bin koyun ve yüz katar develerini zabtettirmiştir". (F. Sümer, a.g. makale, DTCFD., VII, 2, 1949, sf. 360). Vergi zulumundan başka, eşkiyâ tehlikesi iskânı önlüyor, yerleşenlerin köylerini terketmelerine sebep oluyordu. "Sis, Kars ve Bozdoğan kazalarındaki köylülerin bir kısmı malları ve başları havfımdan eşkiya yanına varıp" eşkiya ordusunu arttırıyorlardı. Bir kısım Hıristiyan da Rumeli'ye kaçmak mecburiyetinde kalmıştı : "Trabzon ve Rize'de kayıtlı 16 bin Hıristiyan reayasının kısm-ı küllisi Rumeli'ye ve Kefe taraflarına firar etmiş ve yazılı oldukları yerlerde yalnız 2500 reâyâ kalmıştır²⁸". Bu eşkiyâ, levent, yağma hareketlerini bazı müellifler iktisadî, mâlî sebeplere bağlıyorlar²⁹. Köylerin terkedilmesi üzerine devlet bazı aklî tedbirler, kararlar aldı : yerlerini terkedilenlerin 10 yıl içinde bulunur bulunmaz yerlerine iâdesi; köylerine dönenlere müstahsil hale gelebilmeleri için üç sene vergi muâfiyeti tanınması; giderken satılan emlâkin "ikrah muamelesi" olduğunu kabul ve bu hukukî muameleyi fesh ve iptâl; yerlerine dönen köylülerin borçlarının üç sene tecili. (Doç. Dr. L. Güçer, a.g.e., sf. 24 ve dev.).

Yukarıda zikredilen aklî, mantıkî tedbirler yanında, çok saçma, ibtidâî tedbirler de alınıyordu. Meselâ 1118 senesinde iskânı temin bâbında Çepni Aşiretinden iki kişi, Tacirlü'den iki kişi Amasya kalesine ve Cerid'lerden altı kişi ve yine Çepni'lerden altı kişi Çorum kalesine ve yine Cerid'lerden iki kişi Kangırı kalesine ve Köçekli'lerden üç kişi, Cerid'lerden üç kişi Kal'acık kalesine ve yine Cerid'lerden Veli Bölükbaş Kayseriye kalesine rehin olmak üzere hapsolünmüşlardı. (A. Refik, a.g.e., sf. 135, ves. 186). Bütün zora başvurular aksi netice veriyor, aşiretler Anadolu'nun muhtelif mıntıklarına dağılıyorlardı. Meselâ Raka havalisine yerleştirilmeğe çalışılan aşiretlerden "İlbeğlüler ile Recebli Avşarı, kapagılı dokuzu, ve Musacalu cemaatleri, Adana, Sis ve İfraz hassma; Recebli Avşarı Kayseriye'ye; Cerid ve Babünun cemaatleri Zile havalisi--

28) Doç. Dr. Lütfi Güçer, XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alman Vergiler, İst. 964, sf. 20-24. (Mühimme defterlerine atıf).

29) Prof. Ö. Lütfi Barkan, Prof. Braudel'in Bir Eseri Hk. Kitabiyât, Türkiyat Mec. X, 1951-53, sf. 401.

ne; Bayındır ve Simre, Kapagılı dokuzu ve Musacalu cemaatleri Şam havalisine; Köteklı ve Kibirli cemaatleri Kars ve Çıldır havalisine; Kapagılı dokuzu cemaati Antakya ve Uzeyr tarafına; Musacalu cemaati İçil, Aydın ve Saruhan taraflarına dağıldıkları için o taraflara da ayrıca hükümler gönderilmiştir. Fi avahiri - 1110". (A. Refik, a.g.e., sf. 117, ves. 169).

1102 senesinde aşiretlerin iskân mahallerine gitmeyip, Fermân-ı Hü-mâyûn'a "muhalefet itmelerile mezburları alâ eyyi halin me'mur oldukları mahalle gönderüb iskân eylemek üzere" Diyarbekir vâlisi Vezir Ali Paşa tâyin olunmuş, bu iskânı tamamlamak hususunda kendisine tam salâhiyet ve kat'î emir verilmişti. (A. Refik, a.g.e., sf. 97, ves. 149). Bu tam salâhiyetin hududunu, vezirin insafı, dirâyeti, kabiliyeti tâyin edecekti. Bilâhare rical-i devlet, bu havaliye iskân olunan (Boz Ulus mandesi Türkmânmndan) muhtelif cemaatlerin dağılmasını Raka Beylerbeyinin ihmâl, tedbirsizlik, kabiliyetsizliğine hamlediyordu. (A. Refik, a.g.e., sf 100-102, vesika : 154).

1103 senesinde Dânişmendli Türkmânmndan muhtelif cemaatler Sığ-la sancağı (Söke) ile Torbalı arasında ve Su sığırhğı (Susurluk) civarında, hayvanlarını yaylaya çobanlarıyla göndermek şartıyla ve her türlü vergiden muâf tutularak iskân olmuşlardı. Bunlardan şartlara riâyet etmeyerek, tekrar göçebelğe başlayanları, iskân mahallerine iâde etmek, imtinâ ve itaatsizlik gösterdikleri takdirde "muhkem bend ve habs" olunmaları ve isimlerinin bildirilmesi ferman olunmuştu. (A. Refik, a.g.e., sf. 103-106, ves. 157). Gene bu yıllarda, Dinar-Çardak-Keçiborlu arasına iskân edilmesi kararlaştırılan Dânişmendli ulusunun yerleştirilmesi işine ehemmiyet veren Osmanlı idaresi, bu işin muvaffakiyetle yürütülmesi için büyük bir idare adamını memur etti. Bu zat Anadolu vâlisi ve müfettişi genç Mehmet Paşa idi. İskân 1105 te tamamlandı. (Dr. C. Orhonlu, a.g.e., sf. 70-74)³⁰.

30) Bu tarihî vesikada adı geçen Dânişmendli Türkmenleri Dinar'da, (Dombayovası) ve (Çölovası) nda bugün 30 kadar köyde meskûn bulunmaktadırlar. Biz (Dombayovası) nda dört köye gittik. Bir kısmı tam mânasıyla köylüleşmiş, diğer kısmı ise yazm yaylaya çıkmakta, koyunculuk ve ziraa-ti birlikte yürütmekte, yarı göçebe halinde bulunmaktadır. Bu köylerde iskân hatıraları ve aşiret gelenekleri çok canlıdır. Dede Korkut hikâyelerini bilenler de var. İki komşu kavga edince, biri diğerine : "Bin yüz beştenberi iskânımızı mı söktürecen?" der ki, hâfızalarda yaşayan hatıralar, şifahî nakiller, tarihî kayıtlara aynen uyuyor demektir. Üç sene önce buralara gittiğimizde, Yeregiren (Akgün) Köyünde, kan dâvası yüzünden dört kişi öldürülmüş (bizim gidişimizden bir hafta önce). Köyün kuruluşu (270) se-

1124 tarihinde iskânı kabul etmeyen, zaman zaman meskûn halkı sürûleriyle mutazarrır eden Yörüklerin "cümlesinin Kıbrıs'a sürülmesine karar verildi. Hattâ muharebeye tasaddi ettikleri halde (emri ve livvülemr ile taifei mezbure ile mukatele idüb şerlerini def için katletmek câiz) olduğuna dâir ves. 194" Şeyhülislâm Abdullah Efendi'den bir de fetvâ alındı. Yörükler Antalya'dan gemilere bindirildi. Yolda, bir kısmı sefine reislerini öldürüp kaçtılar, bir kısmı da adaya geldikten sonra Aydın, Menteşe, Saruhan ve Kütahya taraflarına kaçarak oralara dağıldılar. Nihayet mütevali tazyiklerden ve tehditlerden sonra, kendi hallerinde oturmaları ve ziraat ve hirasetle meşgul olmaları şartı ile affolundular (1126). Bir kısmı iskânı kabul ettiler; bir kısmı koyun yetiştirmeyi ve dağlarda odun kesip ticaret etmeyi san'at ittihaz edindiler". (A. Refik, a.g.e., sf. IX)³¹.

Yörüklerin Kıbrıs'a sürgün edilmeleri Antalya'dan başka, Silifke yoluyla da icra olunmuştur. (Prof. Ö. L. Barkan, a.g. makale, İktisat Fak. Mec. c. II, sf. 551-52).

On sekizinci asırda devletin iskân işinde daha kararlı olduğu görülüyor. "XVII. asırda imparatorluğun dahili bünyesinde zuhur eden büyük kargaşalıklardan yine en fazla bu iki bölgenin müteessir bulunması orta ve garbi Anadolu'nun harâbisine ve nüfusunun azalmasına sebep olmuştur. İşte tam bu sıralarda, Anadolu'nun doğu taraflarında bulunan ulusların inhilâl ve garba muhaceret hâdisesi hareketleri vukubulmuştur. Vesikalardan âdeta bir akm halinde olduğu anlaşılan bu muhaceret, XVIII. asrın sonlarına kadar devam etmiştir. XVIII. asırdaki devlet idarecileri batıya gelen bu taze Türk unsurlarının buldukları yerleri kendi tâbirleriyle şenlendirmeleri hususunda daha azimli, fakat daha âdilâne bir şekilde faaliyete geçmiştir. Bu suretle aşiretlere bir taraftan yerleşmeğe müsait yerler gösterirken, diğer taraftan da bazı tek-

ne kadar oluyor. Bu müddet içinde kan dâvasından yüz kişi öldürülmüş. Nasihatlerimize tebessüm ederek : "Erkek koyun çengelde gerek" diyerek mukabele ettiler...

31) Dağlarda odun keserek geçinen bu Yörüklere, Türkmenlere (Tahtacı) denir. Hepsi de Alevidir. Ege ve Akdeniz'e bakan dağ yamaçlarında köyler kurarak yakın senelerde kendiliklerinden iskân olmuşlardır. Ziraat, hayvancılık, tahtacılık (Orman İdareleri hesabına ücretli ağaç kesim işi) işini birlikte yürüten bu köyler halkı, Ege'de zeytinciliğe, Akdeniz'de nârenciyecilik ve diğer ziraat mahsullerine yönelerek, yavaş yavaş hayvancılık ve tahtacılığı terketmektedirler. Civar Sünnî köyler halkı tarafından (Kızılbaş) denerek hor görülen bu köyler halkının milli kültür politikası ile milli bünyeye entegre edilmeleri, devletin en kutlu vazifesi olmak gerek

liflerden affedilerek onların orta ve bilhassa Batı Anadolu'daki iskân faaliyetlerini kolaylaştırmağa çalışmıştır". (F. Demirtaş, a.g. makale, DTCFD., VII, sayı: 1, 1949, sf. 45-46).

Göçebelerin büyük çapta iskân XIX. asırda olmuştur. "1838 de Mustafa Reşid Paşa'nın hariciye nâzırlığı zamanında "Ziraat ve Sanayi Meclisi" kurulmuştur. Fakat bu Meclis'in çalışmaları eksik kalmış; ziraat ve sanayi meclisi 1843 de (Ziraat Meclisi) halini almıştır. (Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış, sf. 76-89)". Bu meclisin Anadolu'nun iktisadî ve içtimai bünyesi hakkında bir de anket yaptırdığı anlaşılıyor. Neticede: "İç Anadolu'da mevcut nüfusun büyük bir kısmının göçebe olarak yaşadığı tesbit edilmiş" ve iskânlarına karar verilmişti. "Yörük ve Türkmenler devletin yardımı, teşviki ile sedanter olmağa başlamışlar ve 19. asırda İç Anadolu'da olduğu gibi, Marmara, Ege, Akdeniz bölgelerinde de pek çok Yörük ve Türkmen köyleri meydana gelmiştir"³².

Ahmet Vefik Paşa'nın da Marmara ve Ege bölgesinde geniş iskân faaliyetinde bulunduğu anlaşılıyor. Karakeçili Aşiretinin "1259 yılında bir kısmı Manisa ve Hüdâvendigâr vilâyetleriyle diğer sâkin oldukları yerlerde perakende olarak iskân ve bazı teklifat ile birlikte asker, öşür alınmıştır. Diğer kısımları da 1283 yılında Ahmet Vefik Paşa'nın müfettişliği sırasında Balıkesir'den ayrılmışlar ve buldukları kazalara ilhak edilerek beylik ünvanları kaldırılmış, diğer halk gibi muameleye tâbi tutulmuşlardır"³³. "Osman Bayath'nın Bergama'da Yakın Tarihten Olaylar adlı eserinde belirtildiği üzere takriben 100 yıl önce Anadolu Orta Kolu müfettişi Ahmet Vefik Paşa, haydut ve eşkiyânın ortadan kal-

32) Necdet Tunçdilek, İç Anadolu'nun Ekonomisi Hakkında, Ed. Fak. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, cilt : 6, sayı : 12, 1961, sf. 11.

33) Kâmil Su, Balıkesir Civarında Yörük ve Türkmenler, İst. 938, sf. 69 : Karakeçili Aşireti, Tâbir Bey Matbaası, sf. 13.

1963 senesi Eylülünde Söğüt'te, (Ertuğrul Gazi İhtifalinde) bu aşireti gördük. (Karatekeli ve Karakeçeli) aşiretleriyle birlikte törene katıldılar. Üç aşiretin de kadınları üç etekli, erkekleri zeybek kılığında ve atlı idi. Bu gelenek 600 senedir devam ediyormuş. Eylül ayında bütün Yörükler dağlardan bayrak çekerek kabileler halinde iniyor, (Yörük Bayramı) adını verdikleri bu merâsime katılıyorlardı. Türbenin başında çadırlar kuruyor, yatırı ziyaret ediyor, kurbanlar kesiyor, duâlar ediyorlardı. Sonra davullar dövülür, pehlivanlar güreşir, cirit oynanırdı. Bu merâsim üç gün sürerdi. Şimdi bir gün yapılıyor, eskisi kadar muhteşem olmamakla beraber, gene ihtişamlıydı. O sene Samsun'un. Bafra Kazasının, Yörükler Köyü'nden, Karatekeli Aşireti mensuplarından bir kabile otobüsle törene katılmışlardı. Bize Ege ve Güney Anadolu Yörüklerinin niçin gelmediğini soruyorlardı. (Ertuğrul Gazi Günü) ne Türkiye'nin neresinde bulunursa bulunsun, bir Yörükün katılmayışını havsaları almıyordu.

dırılması için şiddetli emirler vermiş, (Konup göçmelerde soygunculuk oluyor, bir düzen kurulamıyor) diyerek, göçebe aşiretlerin yerleştirilmesi üzerinde direnerek durmuştur. Bu buyruk o zamana kadar gezginciliğe alışık olan göçebe halkı üzmüş, (Çadır evinden çıkarıldık delikli damlara sokulduk) şeklinde şikâyetlerine sebep olmuştu³⁴.

1282 senesinde Güney ve Doğu bölgesindeki aşiretleri te'dip ve iskân etmek maksadiyle (Fırka-i islâhiye) teşkil olundu. Bu Fırka'nın vazifesi, Çukurova aşiretlerini, Kozanoğullarını, Gâvurdağı ve Kürtdağı eşkiyasını itâat altına aldıktan sonra, İran hududuna dek Kürt aşiretlerini islâh etmektir³⁵. Bu tasavvurun ilk kısmı tahakkuk etmiş, Doğuya uzanmak kabil olmamıştı.

Aynı yıllarda Osmanlı iskân siyasetinin en hatâh işi işleniyordu. Rus istilâsı üzerine memleketlerini terkederek, İmparatorluk Türkiye'sine iltica eden Kafkas muhacirlerine yer arıyan devlet, bula bula Avşar yurtlarını, Avşar yaylalarını bulmuştu. Basiretli bir iskân siyaseti bu Çerkes muhacirlerinin boş, hâli yerlere iskân olunmasını gerektirirdi. Halbuki vatandaşlık, insanlık, mülkiyet hakları çiğnenerek, yıllardır bu toprakların sahibi olan aşiretler, iptidâî bir usulle, yerlerinden sürülüyor; yurtları gasbolunup mültecilere veriliyordu. Avşarlar kışladıkları Çukurova'dan yaylalarına dönünce haklı olarak reaksiyon gösterdiler. Çerkeslerle savaşıp Sivas'a sürdüler. Uzun kavgalar oldu. Osmanlı Ordusu yetişip Avşar'ları te'dip etti³⁶. Cevdet Paşa bu hâdiseyi şifahi nakilleri doğ-

34) Doç. Dr. İbrahim Yasa, Sindel Köyü, Ankara, 1960, sf. 22.

35) Cevdet Paşa, Tezâkir, (Yayınlayan: Ord. Prof. Câvid Baysun) Ankara 1963, sf. 108.

36) Bu sürgün, iskân hâdisesi ve kavgalar halen hâfızalarda yaşamaktadır. Bunu anlatan bozlaklar, ağıtlar, kış günleri köy odalarında yankı yankı söyleniyor. O günleri dile getiren ve Taf Köyünden Beşir Önder'den aldığımız (Avşar İskân Bozlağı) nı kaydetmeden geçemeyeceğiz :

Acı acı bir yel esti urumdan
Esti esti beni oynattı yerimden
Bu iş bize beter oldu ölümünden
Hani iskân giden Avşar nic'oldu

Bütün iskân oldu Avşarlı gurdlar
Yürekte mi çıkar şol acı dertler
Mezada döküldü boynu uzun atlar
Yurt vermemiz iskândan güc'oldu

Der Avşar âlemde yashım yashı
Âlemi gezdim de bulunmaz misli
Alnı sarı altınlı sırmalı fesli
Avşar'ın gözelleri nic'oldu

bulayan bir tarzda şöyle anlatır : “Avşar aşireti yazın Uzunyayla’da ve kışın Çukurova’da bulunup bu esnada ise Uzunyayla’da bir çok Çerkes muhâcirleri iskân olunmakta idi. Biz dahi bu havalideki aşâiri göçebelikten men ile isterler ise kışlarında ve isterler ise yaylalarında iskân etmek üzere tahyir etmiş idik. Avşar aşireti yaylada iskân arzusunda olup yaylaları ise Çerkes muhacirlerine verilmiş olduğundan ana bedel kendilerine iskân için bir yayla gösterilmek lâzım idi. Sariz arazisi ise onların Uzunyayla’daki yaylaklarına civar olmak hasebile bu arâzinin kendilerine tahsisi muktezay-i adalet ve hakkaniyet idi. Binaenaleyh bu babda teshilât-ı lâzime icrâsiyle kendilerinin dil-hâhları veçhile iskânları için lâzım gelenlere emirler yazıldı. Bu babda muâvenet-i lâzime icrâsı dahi Kurt İsmâil Paşa’ya iş’ar edildi”. (Tezâkir, sf. 157-158).

Fırka-i Islâhiye’nin zoruyla iskân olunup, yaylalara gönderilmeyen Türkmen aşiretlerinin ve imparatorluğun çökmeğe başlamasıyla Türkiye’ye gelmiş ve rastgele iskâna tâbi tutulmuş muhacirlerin, sıtma yüzünden hep kırıldıkları anlaşılıyor. “1862 de Ceyhan’a yerleştirilen 43.000 Nogay’dan şimdi ancak 100 insan kadar kalmıştır. 1872 den 1879 a kadar Adana - Mersin su yolları boyunca yerleştirilen Kafkas muhacirleri 1140 aile idi. Şimdi 190 aile kalmıştır”³⁷.

Türkiye’de iskân işleri İkinci Meşrutiyet’ten sonra daha esaslı bir şekilde ele alınmak istenmiş; nizamnâme ve talimatnâmelerle yürütülmeğe başlanmıştır. “İlk defa 30 Nisan 1329 tarihinde kabul edilen (İskân-ı Muhâcirin Nizamnâmesi) ile ele alınan bu konu 9 Mart 1332-1915 tarihinde yürürlüğe giren kanunla (Aşair ve Muhacirin Müdiriyyet-i Umumiyesi) nâmı altında teşkil olunan bir makama tevdi edilmiştir”³⁸. Buna rağmen iskân işleri iyi yürümemiş, bütün icraat (billhassa muhacir iskânı) muvaffakiyetsizlikle neticelenmiştir. “Gerek Balkan Harbi ve gerek Umumi Harb dolayısıyla göç edenlere de yalnız toprak gösteril-

Böylölursa biz de gettik boyuna (oyuna?)
Hoş gelmemiş hükümatın huyuna
İp ölçüsü Mecit Paşa boyuna
Çocukların çırpınarak ağlasın

Bu hususta şu eserlere bk. : Fuad Köprülü, Avşar Maddesi, İslâm Ansiklopedisi; Faruk Sümer, Avşarlar, Fuad Köprülü Armağanı, İst. 953; Besim Atalay, Maraş Tarihi ve Coğrafyası, İst. 1339; Mahmut Işık, Afşarlar, Ankara, 1963.

37) Dr. M. Şerif Korkut, Isıtma ve Çeltik, Ankara, 1950, sf. 30-34.

38) Nâci Kökdemir, Eski ve Yeni Toprak-İskân Hükümleri ve Uygulama Klavuzu, Ankara, 1952, sf. 3.

mek suretiyle yardım yapılarak iskân mahallerinin sıhhi durumlarıyla memleket dahilindeki kültür bakımları ve bunların yerleşme esasları ve müstahsil vaziyete sokulmaları hiç düşünülmemiş ve temini cihetine gidilmemiştir. Bu sebeple ana yurda gelen göçmenler, memleket dahilinde büyük sefâletlerle, yeni yeni hicretler yapmışlar ve gelişi güzel yayılmışlardır. İşte bu suretle gerek ölçsüz yapılan iskânlar ve gerek memleket dahilinde olan göçler, gelen soydaşlarımızın kısmı âzaminin hayatına mal olmuştur. Osmanlı hükümetince iskân işlerine tahsis olunan para ancak memur maaşını karşılayacak bir miktarda olup, göçmenlerin sevk ve iaşeleri ve müstahsil vaziyete girmeleri için bütçeden para sarfına bile lüzum görülmemiştir". (XV. nci Yıl Kitabı, sf. 393-94).

III — Cumhuriyet Türkiyesinde İskân Siyaseti :

Cumhuriyet hükümetinin iskân işlerini iyice ele alması gerekiyordu. Bir taraftan aşiretlerin iskânı, diğer taraftan Türklüğün son kalesine sığınan Dış Türklerin münasip yerlere yerleştirilmesi, bu vazifenin müstakil bir vekâlet uhdesine verilmesini gerekli kıldı. XV. nci Yıl Kitabında Cumhuriyet hükümetinin bu meseleyi ehemmiyetle ele alışı zikredilir : "Bir taraftan düşman istilâsına uğrayan ve yıkılan yurtları şenlendirmekle beraber, halkına yardım etmeyi; diğer taraftan da Lozan muahedesiyle kabul olunan mübadele işini muvaffakiyetle başa çıkarmayı en mühim vazife bilen Cumhuriyet hükümetimiz daha kuruluşunun ilk senesinde (1923) Mübadele, İmâr ve İskân Vekâletini teşkil ederek o vakte kadar bir Umumi Müdürlük tarafından idare edilmeğe başlanmıştır". (XV. nci Yıl Kitabı, sf. 394).

11 Aralık 1340 tarih ve 529 sayılı Kanunla Mübadele, İmâr ve İskân Vekâleti lağvedilerek, vazifesi Dahiliye Vekâletine devrolunmuştur. 2.11.1935 tarih ve 2849 sayılı kanunla bu vazife, Dahiliye Vekâletinden alınıp, Sıhhat ve İçtimâî Muâvenet Vekâletine bağlı bir Umum Müdürlüğe verilmiştir. 30.5.1950 tarihinde Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlükleri birleştirilerek Ziraat Vekâletine bağlanmıştır. 15.8.1951 tarih ve 5840 sayılı kanunla, bu Umum Müdürlükler Ziraat Vekâletinden alınıp, Başvekâlete bağlandı (Nâci Kökdemir, a.g.e.). Hâlen iskân işleriyle ilgili üç yüksek merci, makam mevcut : 1 - İmâr ve İskân Bakanlığı, 2 - Köy İşleri Bakanlığı, 3 - Devlet Plânlama Teşkilâtı.

XV. inci Yıl Kitabında Balkan ve I. Dünya Harbi esnasında Türkiye'ye vukubulan muhaceret hareketlerinde, iskân işlerinin hiç iyi yürümediği anlatılarak o devrin tenkid edildiğini, Cumhuriyet devri iskân

faaliyetlerinin övüldüğünü yukarıda görmüştük (sf. 393-94). Şimdi objektif olarak, Cumhuriyet devrinin iskân faaliyetlerini tenkide tâbi tutalım.

Ankara Milli Hükümeti kurulduğunda, kabinede Sıhhat Vekili olan Dr. Rıza Nur, Ziya Gökalp'ten Kürtleşen Türkmen Aşiretleri hakkında bir tedkikte bulunmasını talep etmiş; o da bu husustaki fikirlerini, bu aşiretlerin iskânna dâir düşüncelerini yüz sahifelik bir raporla Rıza Nur'a bildirmişti³⁹. Rıza Nur'un vekillikten ayrılması, Ziya Gökalp'in ölmesiyle bu iskân işi suya düştü.

5.2.1948 tarih ve 3-6992 sayılı Vekiller Hey'etince tesbit edilen (İskân Programı) um 3. maddesinde şu husus belirtiliyor : Hiç bir yerde devamlı oturmayan ve ana dili türkçe olan göçebeler, İçişleri ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarınca tesbit edilecek yerlerde toplu veya dağınık bir şekilde iskân edilirler. ...Göçebelerin işlemleri kendilerinin ötedenberi yaşayışları, iklim ve geçim şartları gözönünde tutulmak şartıyla yapılır.

2510 sayılı kanunun 4573 sayılı kanunla kaldırılan 21. maddesi (İskân edilen muhacir, mülteci, göçebe ve naklolunan çiftçilere ve san'at-kârlara aşağıda yazılı topraklardan) yer verileceğini ifade ediyor :

A — Menşei ve nev'i ne olursa olsun, bütün millî topraklardan, B — Şehirlerin, kasabaların, köylerin sınırları içinde bulunan mer'a, baltalık ve fundalık gibi orta malı olup, hükümete ihtiyaçtan fazla görülen topraklardan, C — Şehirlerin, köylerin sınırları dışında kalan ve orman olmayan boş yerlerden, Ç — Devletçe görülecek lüzum ve zaruret üzerine bazı ormanlarda İcra Vekilleri Hey'eti kararıyla, muvafık görülen yerlerden, D — Hükümetçe satın alınacak veya istimlak olunacak çiftlikler veya topraklardan.

Madde 39 (4062 ve 5098 sayılı kanunlarla değiştirilen şekil) : 1 — Bu kanun hükümlerine göre veya bu kanundan evvel hükümetçe iskân edilmiş ve iskân edilecek muhacirlerle mültecilere, göçebelere, gezginci çingenele ve içerde bir yerden diğer bir yere yerleştirilmiş olanlara verilmiş veya verilecek olan iâşe, ibâte, koşum ve araba takımları ve tohumluklar ile tedâvi ve bilumum iskân yardımları ve iskân haddi dahi-

39) Bu hususta bk. Z. Gökalp, Aşiretler Hakkında Sosyoloji Tedkikleri, Doğu Mecmuası, 1943, sayı : 7-8, 9, 10, 11. Dr. M. Eröz, Türkmenlerin Kürtleşmesi, Sosyoloji Konferansları, Beşinci Kitap.

lindeki yapı ve 'opraklar ve bağ ve meyvelik yerleri parasızdır". (Nâci Kökdemir, a.g.e.).

Cumhuriyetin ilânından bugüne kadar, yukarıdaki satırlarda görüleceği üzere, iskân işleri için bir çok karar alınmış, bir çok teşkilât kurulmuştur. Bu hal, kırtasiyecilikle her işin yürüyeceğini zanneden zihmetin eseridir. Bu teşkilât ve kararlara rağmen, kanunlar satırlarda kalmıştır. Bu mesele millî, iktisadî ve içtimaî politika olarak ele alınıp incelenmemiştir. Bu kanunlarda tufeyli, hırsız, gayrimüstahsil Çingenelemlerle, Türk ashından olan, müstahsil göçebeler (Yörükler) birlikte mütaâla edilmiştir.

Şimdi vâkıalara dayanarak hükümet elinin aşiretlere uzanmadığını göstereceğiz. Ege, İç Anadolu ve Akdeniz sahillerindeki 6 aşiret ve 10 kadar köyü ve Doğu Türkistan'dan iltica eden Kazak'ların iskânı meselesini ele alarak iddiamızı isbathyacağız.

Karatekeli Aşiretinin İskânı : Ege'de yakın yıllarda bir çok köy, Karatekeli Aşiretinin kendiliğinden iskân olmasıyla kurulmuştur. Biz üç köy üzerinde duracağız.

Kaplancık köyünün Teşekkülü : İzmir'in Kuşçuburnu'ndan 7 Km. batıda, dağ eteğinde bir köydür. Cumhuriyetin ilk yıllarında Karatekeli Aşiretinden üç çadırılık bir oba halkı, şimdiki köyün işgal ettiği yer olan (Kaplancıoğlu Çiftliği) ni satın alıyorlar. Satın alınan yer (1800) dönüm olup, (9000) liraya mübayaa ediliyor. Köyün ismi sonradan bu çiftliğe izâfeten veriliyor.

Önceleri pek az bir kısmını ekiyor, kalanını mer'a olarak kullanıyorlar. Göçebelîge gene devam ediyorlar. Sadece kışın inip burada kalıyorlardı. Fakat son senelerde yolların ve vesaitin artması, mer'aların azalması, dağın taşın tarla haline getirilmesi, orman kanunu müeyyidelerinin ağırlaştırılması, göçebelîği çekilmez hale getirdiğinden, yerleşmeğe karar veriyorlar. Çocuklarını okutma ve seçim zamanlarında her Türk vatandaş gibi rey verme arzusu⁴⁰ da bu iskân kararına tesir ediyor. Bu hususlar bütün Türkiye göçebelileri için bahis mevzuu olup, biraz aşağıda göstereceğimiz gibi, bugün yerleşmeyi yürekten arzulamayan Yörük hemen hemen kalmamıştır.

40) Şehirlerin rey verme işindeki lâkaydsine karşılık, gezdiğimiz bütün Yörük aşiretlerinin rey verememenin üzüntüsünü taşıdıklarını gördük. Çocuk okutma işinde de son derece hevesli ve mümkün olmayışından müteessirler.

1959 senesinin 6 Eylülünde köy teşekkül edip, muhtar seçimi yapılıyor. Bu tarihte köy 27 hane olup, 21 hanesi çadırdadır; 6 hanenin tek katlı taş evi vardı. Biz 1961 de köye gittiğimizde çadırlı 7 hane kalmış, diğerleri tek tip, Marsilya kiremitli, taş duvarlı, tek katlı ev yapmışlar. Köy halkı birbirine akraba. 17 hanesi göçebeligi terketmiş, 10 hanesi (7 çadır, 3 ev halkı) yazın Afyon dağlarına yaylaya gidiyorlardı. 1961 de tek gözlü bir köy odaları ile büyücek bir camileri vardı. Mektep, bakkal, kahvehane yoktu. Çocukları okumak için civar köylere gidiyorlardı.

Hayvancılıkla birlikte, ziraat da yapıyorlar, hububat, pamuk, ayçiçeği istihsal ediyorlar. Ayçiçeğinin yağını Tepeköy yağhanelerinde çıkarıyor; hem satıyor, hem kendileri istihlak ediyorlardı. Civar köylerle arazi yüzünden mahkemelik idiler.

Tekeli Köyünün Teşekkülü : Tepeköy'le İzmir arasında büyükçe bir köydür. Karatekeli Aşiretinden bir kaç oba (veya oymak) şimdiki köyün kurulduğu arazide yer icarlar; kışı geçirirlerdi. Göçebelik zorlaşınca, İzmir'de oturan ve buraların sahibi olan Adamaplı isimli Rum'un karısı İslâniçe'den, 25 bin dönümlük çiftliği 1943 senesinde 252 bin liraya satın alıp, yerleşiyorlar. Köyün adını Şükrü Saracoğlu koyuyor. Devletin iskân hususundaki yardımı ancak isim koymada oluyor.

Doyranlı Köyünün Kuruluşu : Ödemiş'e bağlı Doğanlı köyünün bugünkü sâkinleri olan Karatekeli Aşiretinden bir kaç oba, 1300 senelerinde mecburî iskâna tâbi tutulduklarından, Kuşadası ile Selçuk arasında, Alaman Boğazı civarında Şâdiye Köyü'nü kurmak zorunda kalıyorlar. 30-35 çadır kadar olan aşiret, Kuşadası nüfusuna kaydediliyor. Lâkin, köyün havası, suyu, sivrisineği yaylaya alışkın olan bu insanlara, altı ay içinde 75 kayıp verdiriyor; her çadırdan bir iki cenaze çıkıyor. Bu felâketler karşısında köyü terkedip, tekrar Yörüklüğe başlıyorlar. Bu hal 1928 senesine kadar devam ediyor. "Dağa çıkıyorlar orman kanunu, ova ya iniyorlar koruma kanunundan rahat yok". Yaşlılar toplanıp iskân olma kararı veriyorlar. Şimdiki köyün civarındaki (5000) dönümlük araziye satın almak için İzmir'de arttırmaya katılıyorlar. Niyetleri bu arazinin tamamını satın alıp 400 çadır olarak yerleşmek. İzmir Emvâli Metrûke Müdürlüğünce yapılan arttırmada, bu arazinin 3000 dönümlük en güzel ve münbit ova kısmı, bir oyunla Tire Beğlerinden (Gülcüler) in eline geçiyor. Geri kalan 2000 dönümlük dağ kısmı için de epey çekişiyorlar. Saracoğlu : "Ala çuvalların kulpunda çok altın vardır. Müzayedeye devam edin" diyor. Kırksekiz bin lirada Gülcüler'in üzerinde kalıyor. İzmir Emvâl-i Metrûke Müdürü : "%25 arttırırsanız müzayedeye ye-

niden başlar” diyor. Altmış binden başlayıp, 72.300 liraya ulaşınca sahip olabiliyorlar. Hâkimler, idareciler daima aleyhlerine çalışıp, Tire Beğlerini tutuyorlar. Yukarıda tafsilâtlı olarak kaydettiğimiz iskân kanunları, aşiretleri iskân etmek için toprak bağışları, alât, edevât v.s. yardımı yapılacağına dair iskân kararları demek ki “sadırlarda değil, satırlarda” hüküm ifade etmiş... Bir tarafta 400 çadırılık bir aşiret kendi parasiyle arazi satın almak istiyor; diğer taraftan bu araziyi aşirete bağışlaması veya uzun vâdeli krediyle satması gereken — iskân kanunları hükümleri mucibince — idareciler, Yörüklere ne zorluk göstermek gerekse esirgemiyorlar. İşte iskân siyasetinin ibretli bir sahifesi.....

İzmir vâlisi Kâzım Dirik köye gelerek : “Köyün adını (Kemalpaşa) koyalım” diye teklifte bulunuyor. Aşiret halkı : “Bize faydası dokunmayan adamın adını niye koyalım” diyerek, devletin iskân bahsindeki beceriksizlik ve basiretsizliğini çok acı şekilde ortaya koymuş oluyorlar.

1928 de 30 çadır olarak köyü teşkil eden aşiretin bir kaç obası, 33 sene sonra (1961 de), âilelerin bölünmesi ve nüfus artışı sebebiyle 120 haneye ulaşıyor. Şimdi çok çocuk yapmamak kararını almışlar. “Yakında gine 400 hane oluruz. Amma geçim ne olacak bakalım? Şöyle ecdadımız gibi bir çalkalansak” diyerek, Anadolu ve Rumeli fütuhatının iktisadî tarafına işaret etmiş oluyorlardı...

Aynı aşiretin bir kolu Çukurova'ya iskân oluyor. “Bunu İmren köyü muhtarlığına dahil, Çanlıkilise - Faikiye köyü mevkiinde 1882 de iskân edilmiş olan Karatekeli Aşiretinden ihtiyar Ahmet Ali Gevik anlatıyor: Dedelerimiz Aydın taraflarında, Bozdağ yaylalarında otururlarmış; onun için bize Aydınlı derler. Evveli Şam, ahiri Şam, dedikleri laf vardır. Dedemiz de Aydın ilinden kalkmış, Çukurova'ya gelmiş ama, buralarda da barınamamış Şam'a gitmişler. Şam'ın kıyılarında yerleşmişler; lâkin orada büyük bir sel olmuş; perişan kalmışlar, tekrar bu taraflara, Çukurova'ya gelmişler. Şam'da kalan akrabalarımız vardır. Biz Karatekeli aşiretinin Karnıkaralı mahallesinde 8 çadırız. 1945 de yine bizim aşiretten 25 hane buraya gelip yerleşmişler. Araziyi buraların sahibi olan eski beylerden ve hükümetten — Millî Emlâkten — satın aldık. Oturuyoruz işte...”⁴¹.

Honamlı Köyünün Kurulması : Konya'nın Yunak kazasına bağlı Honamlı köyü, Honamlı Aşiretinin iskâniyle 1949 senesinde kurulmuştur. Bizim gezip gördüğümüz Yörük köyleri içinde, hükümet eliyle iskân edi-

41) Nâci Kum, Türkmen, Yörük ve Tahtacı, Folklor Araştırmaları, 1949, sayı : 5.

len yegâne aşiret budur. Bu yardıma da rüşvet, lâkaydi, alâkasızlık karışmış.

Bu aşiret I. Dünya Harbinden evvel Aydın'da kışlıyordu. Harb esnasında Adana'da kışlayıp, Uzunyayla'da yaylamağa başladılar. Bu sıralarda Fransızlara karşı çete teşkilâtı kurup, mücadele ediyor ve büyük iş görüyorlar. Cumhuriyet hükûmeti mükâfat olarak çete vesikası veriyor ve askerlikten muâf tutuyor. Bu hal 1920 den 1938 e kadar devam ediyor. Seferberlikten evvel (Aydın, Antalya) nüfus kütüklerine kayıtlı iken, sonra (İslâhiye) ye bağlanıyorlar. 1948 de Konya nüfus kütüğüne nakil yaptırıyorlar. Bu yıllarda artık göçebelikten bıkmışlar. Sürelerinin ekinlerine zarar vermesi sebebiyle köylülerle daima ihtilâfa düşüyorlardı. İskâna, köy sahibi olmaya karar verdiler. Urfa'yı medhedenler oluyor. İhtiyarlar, "eski vatandır" diyerek Aydın tarafını istiyorlardı. Fakat Ege'de obalar halinde, ayrı ayrı köylere yerleşmeleri kabil olacaktı. Aşiret halkı ise birbirinden ayrılmak istemiyordu. Onun için toplu halde şimdiki yere yerleşmek icap etti.

Müracaatları üzerine, uzun didinme, çalışma, rüşvetlerden ve (Emirdağ, Han Köyü Çerkezlerinin) de bu yerlere sahip çıkma istekleriyle uğraşuktan sonra, Konya İskân Müdürlüğünce, (Gökpmar Çiftliği) kendilerine veriliyor. 264 çadır olarak iskân oluyorlar. Ev yardımı olarak hane başına (250) şer lira veriliyor. İskân hususunda yol gösteren, bilgi veren olmadığı için bu soğuk muntıkaya 1948 sonbaharında gelip, ev yapmadan çadırlar içinde oturuyorlar. Şiddetli bir kış bastırıyor, hayvanları yemsizlikten kırıyor. 500 koyunu olanın 50 koyunu kalıyor. Hükûmetin tohumluk olarak verdiği ilâçlı buğdayı yediklerinden, köyden günde 5-6 cenaze çıkıyor. Konya'dan bir sıhhiye ekibinin gelip çadır kurmasıyla, ölümlerin önü alınıyor. Bu müddet içinde, toprağı kazıp, üzerine ağaç diziyo, çalı çırpı ve toprak ile örterek yer altında mesken yapıyor. bir nevi mezar içerisinde kışı geçiriyorlar. 1949 senesinin yazında civar köylerden ustalar geliyor. Onlardan kerpiç dökmesini öğreniyorlar. Çoğu kerpiç, bir kısmı taştan olmak üzere bir iki gözülü ev yapıyorlar. Bazısında ev iki katlı olup, altı hayvanların barınağıdır.

İskân olunca nüfus başına 30 dekar toprak veriliyor. 1960 senesinde (Toprak Komisyonu) 5 nüfusu bir hane sayarak, hane başına (138) dekar ilâve toprak veriyor. Komisyon bu tevzi işi için, masraf olarak dönüm başına (dekar başına) 14 lira alıyor. Bunun haricinde köyün mer'ası müşterektir. Bütün Yörük'lerde ve yerleşen Yörüklerde mer'a, yayla müşterek mülktür. Burada ferdi mülkiyet bahis konusu değildir. Orta

Asya göçebelerinde de aynı hali görürüz. Ferdî mülkiyet ekilen yerlerde kışlalarda mevcuttur. Honamlılar 1962 de (köye gittiğimizde) mer'adan (2000) küsur dekarlık bir arazi parçasının etrafına bir metre yüksekliğinde kerpiçten bir duvar çevirip, o kısmı (bağ yeri) olarak ayırmışlar. Bağ fidanı dikerek, üzüm yetiştirmeye karar vermişler. 1962 de köy 450 haneli idi. 103 hanenin toprağı bol olduğundan onlara bağ yerinden arazi ayırmamışlar. Kalan 347 hane (5) er dekar olmak üzere müsavi şekilde burayı taksim ediyor. Bu bağcılık faaliyeti bir teşvikin ve yol göstermenin eseri değil; tamamen görgü mahsulüdür. Civar köylerden görüp, faydasına inanarak teşebbüs ediyorlar. Gezdiğimiz köylerde memnuniyetle gördük ki bağcılık, meyvecilik gelişmekte. Kasaba pazarlarında bol bol fidan satılıyor, hattâ bazı müteşebbisler köy köy dolaşarak çubuk, fidan satıyor ve dikiveriyorlar. Ziraat teşkilâtının vazifesini fazlasiyle yapıyorlar. Yalnız pancar müstahsili köylere, ziraat teşkilâtının ve şeker fabrikası ziraat teknisyenlerinin çok faydası dokunduğunu da burada belirtmek icabediyor.

Honamlılar ilk seneler arazilerini civar köylülere ortağa verdiler. Daha önceleri toprağın bire beş, bire yedi vermesine akıl erdiremezken, bol mahsul alınca, tarlaların bereketini anladılar ve üçüncü sene ortaklıktan vazgeçerek kendileri ekmeğe başladılar. 1962 de köyde 10 traktör vardı. 3-4 kişi birleşerek ortak traktör alıyorlar. Ziraî kültüre iyice intibak etmişler. (Gökpınar) m çıktığı kaynaktan sularını temin ediyorlar. Kireçli, ağır bir su. O da iyi olsa, Yörüklükten çok iyi imiş bu hayat. Akşam yatıp, sabah kalkıyorlar. (Öte göç, beri göç) diyen yok. Mülk kendilerinin, ev kendilerinin. Eskiden köylüler "Domuz öte göç; domuz beri göç" diye bağırırmış. Yerleşik hayattan son derece memnunlar.

Halen bu aşiretin bir kolu, Kozan-Saimbeyli taraflarında kışlamaktadır. Muhtelif yerlerde perakendeleri vardır. Bir kısmı Antalya civarına yerleşmiştir. Akşehir civarında, Ketenlik yaylasında yaylayan ve iskânî şiddetle arzu eden büyük bir kolu vardır. Ayrıca Burdur civarında, Kızıldağ eteklerinde üç çadırılık bir obalarını gördük. 30-40 keçiyle sefil, perişan yaşıyorlardı. İskânî şiddetle arzuyorlar; fakat imkânları yok. Keçilerin parasıyla ancak bir gecekondu yapabilecekler.

Boynuinceli Aşiretinin İskânı :

Toroslar'da yaylayıp, Mersin civarında kışlayan bu aşiretin 5-6 çadırılık bir obası Yörüklükten bıkararak, Toroslar'm eteğinde bulunan Karaman'm Yeniköy'üne, 1938 de arazi satın alıp yerleşiyor. O sene şid-

detli kış oluyor ve müdhiş bir mal (hayvan) telefati veriyorlar. 1947 den 1954 e kadar Boynunceli Aşiretine 8 sene muhtar olan (Hacı Ali Kâhyacğullarından Ali Akcaanlak) m 68 çavarından (keçisinden 60 ı ölüyor. “Köylülük bizden kelmiş” diyerek, aldıkları arazileri satıyorlar ve tekrar Yörüklüğe başlıyorlar. Ali Akcaanlak askere gidinceye kadar 5 keçiyi 10 keçi yapmak, konup-göçmek fikrinde idi. Fakat Çorlu’da askerlik yaparken fikri değişti. Galata Köprüsünü, Beşiktaş’ı, güzel güzel giyinmiş insanları görünce : “Böyüsek böyüsek 500 keçimiz olsa ne olacak? Gene Yörüğüz, gene Yörüğüz; ayağımızda gene çarık...” diye düşündü ve askerlikten sonra malların satıp bir köyün kenarına sığınmayı veya o da olmazsa şehirlerde hammal olmayı düşündü. Hammalı kendinden yukarda görüyordu. Cemaat ruhundan sıyrılmış, ferdiyetçi bir havaya bürünmüştü. Askerliğini bitirince fikirlerini tatbik için aşireti teşvike başladı. Bazıları : “Geçmişimiz nasılsa öyle olur be muhtar! Seni muhtar ettiyse, kafamızı kurdalama” diyor; bir kısmı susuyor; kararsız görünüyorlardı. Nihayet fikri galib geldi. Yerleşmeğe karar verip, Silifke ve Mersin resmî makamlarına dilekçeler vermeğe başladılar. Ancak bir kaç sene sonra, 1950-51 lerde, Silifke civarındaki Atatürk Çiftliğinin bir kısmının bu aşirete verilmesi, iskân edilmeleri kararlaştırılıyor. Lâkin, muhalefet partisini tuttuklarından, Ziraat Vekilinin bazı partizanlar tarafından ikaz edilmesiyle, karar değişiyor. 13 bin dönümlük çok verimli çiftliğin, (vahşi aşiretlere verilmesinden) 16 göçmen ailesine ve içlerinde 200-300 dönüm toprağı bulunan civar köyler halkına taksimi tercih ediliyor. Silifke kaymakamlığına vâki şikâyetleri üzerine, yukarıdaki husus kendilerine gayri resmî şekilde açıklanmış ve Alata çiftliğinden yer verileceğı vaad edilmiş. Bu iş için kaymakam, encümen âzaları ve bir milletvekili çadırlara geliyor⁴².

Nihayet, ne Halk Partisi, ne de Demokrat Parti hükümetlerinin ve devlet elinin himaye ve yardımını görmeksizin, 1954 senesinde Mersin’de ticaretle uğraşan Kıbrıs’lı kuyumcu Yusuf’un 1700 dönümlük çiftliğini, 10 bini peşin, kalanı senetli olmak üzere, 60 bin liraya satın alıyorlar. Çiftlik meğar tarla borcu yüzünden ipotekli imiş. Bu yüzden (Hazine ve Orman İdaresi) topraklarının bin küsur dönümünü ellerinden alıyor.

42) Bu milletvekilinin ismi Sâmî Köknar imiş. Bu heyete koç kesip, rakı ziyafeti veriyorlar. Heyet “İçinizde Halk Partili bulunursa yer vermeziz” diyor. Bunun üzerine 642 seçmenin Vatan Cephesine geçtiğini gazeteyle ilân ve Halk Partisine âit defterleri, evrakı götürüp teslim ediyorlar. Netice gene hiç oluyor. 7 senede 70 dilekçe ve evrak İskân Müdürlüğünde bekliyor.

Bir kısmı toprak için de (Alata Teknik Ziraat Okulu) ile mahkemelik oluyorlar ve ellerinde kala kala 350 dönüm toprak kalıyor. Bu misâl devletin iskân işlerinde hiç değilse müşavir rolü oynamasının ehemmiyetini gösterir. Kanun maddelerinde yazılı vaadler, iddialar yerine, sadece yerleşmek isteyen göçebelere yol gösterebilir; aldanmamalarına, aldatılmalarına çalışsalar, gene de bir iskân siyasetinin varlığı düşünülebilirdi.

Satın alınan araziye, ilk yerleşen, aşiret halkından, İçeluşaklardan Mehmet İn oldu. Mehmet İn, 1954 yılı Eylülünde eşyasını kamyonla yükleyip getirdi. Çiftlik sık ağaçlı ve ıssızdı. Tereddütler içinde dört yer değiştirip, sonuncusuna çadırını kurdu. Ertesi günlerde aşiret halkı birer ikişer gelip çadırlarını kurdular. Mehmet İn yerleştikten 17 gün sonra ilk (Huğ) u yaptırdı⁴³. Diğerleri de bir, bir buçuk sene çadırda oturup,

43) **Huğ** : Cenuptaki göçebelere yerleşince kullandıkları bir mesken tipidir. Çadırla ev arası bir merhale gösterir. Üç duvarı kargıdan (kamyıldan), ocağın bulunduğu duvar taştandır. Çatı,, diğer evlerin çatısı gibidir. Çatıya mesnet vazifesi gören, çam ağacından büyük silindirik direğe (çağ) denir. Çatı da kamyıla örtülüp, üzeri saz ile iyice kaplanır, su ve hava geçirmeyecek hale getirilir. Bugün Huğ'larda çatı kısmında kullanılan kamyıl ve saz yerine duralit cinsinden şehir mâmûlâtı istimâl olunuyor. İktisadî imkânları artan hemen tuğla, taş, hattâ betonarme ev yapıyor. 1963 de Yeniköy'de 50-55 huğ, 15-20 tuğla, briket, taş ve beton ev vardı. Beton evlerin iki tanesi iki katlı idi. Bunun biri mühendis projesiyle inşa edilmiş olup, Kurtlar âilesinden Mehmet Kurt tarafından 1959 da yaptırılmıştır.

(Huğ) un kapısı güneye bakar. Güneye bakan bir de camsız küçük bir penceresi vardır; tahta kapakla örtülür. Ocağın bulunduğu yerde taş duvar vardır. Huğ, 2-2,5 metre yükseklik, 3-3,5 metre en, 6-7 metre uzunluktadır. Çadır uzunluğunda bir göz oda olup, aşağı yukarı 300 liraya mal oluyor. Tanesi 6-7 kuruştan 1000-1500 kamyıl sarfediliyor. Sazm bağı, en kötü çinsi 25 kuruş, iyisi (havut otu veya hasır otu) bir liradır. Kerestesini ormandan kaçak kesiyorlar. Gerek huğ, gerek taş ve tuğla ev yapınca, içine adım atmadan önce, çadırda olduğu gibi kurban keserler.

Taş ve tuğla evlerde, ocak taşı üzerine kabartma kılıç (Hz. Ali'nin kılıcı) ve anahtar (Cennetin anahtarı) resmedilir. Dış kapının üzerine de (Kelime-i Şahadet) veya (Besmele) yazılır. Boynuinceliler Sünnîdirler. Hz. Ali'nin kılıcının resmedilmesine bakarak, diğer aşiretlerdeki müşahedelerimizin de yardımıyla, Türkmen aşiretlerinin büyük bir kısmının Şamanizm - Sünnî Müslümanlık vetiresi içinde, bir Alevilik-Kızılbaşlık devresi geçirdiği neticesine varıyoruz.

(Huğ) da, çadırda olduğu gibi, toprağa iki üç sıra halinde dizilmiş ağaçların üzerine yataklar istif edilir; üzeri kilimle örtülür. Bu kısma (yüklük) denir. Yörükler deveye sarıp götürdükleri yatak, yorgan gibi ev eşyasına (yük) derler. (Deveyle taşman diğer emtiâ ve eşyaya yük denmez). (Yük-lük), (yük) ün yani yatak, yorganın konulduğu yer demektir ve (yatak-lık) mânasını verir. Hâlen kasaba ve şehirlerde göçebe kültürünün bir de-

yavaş yavaş huğ yaptırdılar. Bu suretle Erdemli'ye bağlı (Yeniköy) kuruldu. Civar köyler halkından bu civarda mülk sahibi olan bazı kişiler de yerleşmelerine mâni olmak istediler.

Arazinin tapusu önce 10 kişi üzerine yapılmışken, dağdan akrabalarını da getirtip, hisse senedini (53) e çıkardılar. Araziyi metre yerine urgan kullanarak. (çiftçi belîği, muvakkat dönüm taksimi suretiyle), ödenen paraya göre nisbi usul ve kur'ayla pay ettiler. Herkes hissesine dü-

vamı olarak (yataklık), (yüklük) kullanılır. Yeniköy'de huğdan eve geçenler, (yüklük) ü, yataklarının sığacağı büyüklükte bir tahta dolap olarak yaptırırlar. Bu dolabın ve ocak rafının üzerine bakır kaplar sıralanır. Ocak rafının üzerine gaz lâmbası da konur. Keçe terkedilmiş. Döşeme eşyası olarak pazardan satın aldıkları hasırı ve kendi dokudukları ala çul, döşeme çulu, halı ve kırmızı renkli, kilime benzer battaniyeyi kullanıyorlar. (Huğ) da sedir (kanape) kullanılıyor ve dayanmak için ot veya pamuk yastığı kullanılıyor. çadırlarda yastık ve minder bol olup, hayvancılığın iktizası, içi yünle doldurulmuştur. (Huğ) dan taş, tuğla (ev) e geçenler karyola, masa, sandalye alıyorlar.

Görülüyor ki, 10 sene içinde çadırdan, mühendisin projesiyle kurulmuş eve; kıl çuldan, karyola ve masaya rahatça geçmişler. Her yerde yörüklerin yerleşik hayata, ziraî kültüre, köy ve şehir yaşayışına hayret edilecek derecede kolaylıkla ve kısa zamanda intibak edişlerini müşahede kabildir. Bu kültür değişmesini, tekâmül vetiresini şöyle bir şema içinde gösterebiliriz : Çadırda elbiselerin konduğu (ala çuvalların) yerini, çeyiz sandığı, konsol, gardrop alıyor. Yer minderleri sedir, divan, sandalye, koltuğa, yerini terkediyor. Yağ, peynir, su koymağa mahsus deriden (tuluk, tulum) yerini tahta ve bakır kaplara bırakıyor; sonra yemek dolabı, buz dolabı, büfe v.s. Deri âletler, tahta ve bakıra tahvil olunuyor.. Yer sofrası yünden örülmüş bir bez örtü olup, yemek onun üzerinde yeniyor. Köye yerleşme ile sofraya bezinin üzerine karnak ve sini (tepsi) konur. Daha sonra masa, sandalye, herkese ayrı porselen servis tabakları. Maddî kültürdeki bu değişmeleri, mânevî kültürde de görmek kabîl. Teknikten, medeniyetin nimetlerinden istifade elbette iyidir. Fakat bu değişme bilhassa mânevî kültürde baş döndürücü bir sür'atle giderse, Türk kültürünün istikbalinden şüphe etmek icap edecektir.

Yörüklerin muhite intibakı, evlerini muhit şartlarına ve muhitin ev tiplerine göre yapmaları hususunda şu yazılar istifadelidir : Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Kültürde Değişen ve Değişmeye Mukavemet Eden Unsurlar, İst. Üniv. Tecrübî Psikoloji Çalışmaları, cilt : 1, İst. 1956; Necdet Tunçdilek, İç Anadolu'daki Kır Yerleşmesinin Ekonomik Yapısına göre Sınıflandırılması, İst. Üniv. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, cilt : 5, sayı : 9, 1958; aynı müellifin : Eskişehir Bölgesinde Mesken Tiplerine Toplu Bir Bakış, Coğ. Enst. Derg. cilt : 4, sayı : 7, 1956; Asis. Yusuf Dönmez, Karasu Batısında Bir Yörük Yerleşmesi, Coğ. Enst. Derg., cilt : 7, sayı : 14, 1964; Prof. W. Ruben, Anadolu'nun Yerleşme Tarihi İle İlgili Görüşler, DTCFD., cilt : 5, sayı : 4, 1947.

şen toprağı, fundalık ve taşlardan temizledi. Ziraat kültürüne yabancı değillerdi. Vaktile hayvancılığın yanında, arpa, buğday da yetiştiriyorlardı. Sonbaharda yayladan ayrılırken (güzlük) adım verdikleri buğday-çavdar karışımını ve bir miktar arpayı öküz ve karasabanla ekip, kışta-ya öyle dönüyorlardı. Buğday soğuğa dayanmadığından, çavdarla karışık ekiliyor. Bu zirâî tecrübelerine güvenerek, Mersin'den tohumluk fasulye ve bakla alıp, ekiyor ve muvaffak oluyorlar. Ertesi sene komşu köyler halkından sorarak ve daha önce Mersin'de sebzecilik işlerinde çalışın köy sâkinlerinden bir kaç kişinin de bilgisine dayanarak domates yetiştirmeğe başlıyorlar. Kasım-Aralık aylarında (Meştele) adı verilen cam kafesin altına ekilen domates tohumunu ileri usullerle, türlü kimyevî gübre ve ilâç kullanarak (gübre ve ilâcın isim ve vasıflarını bilerek) yetiştiriyor, Şubat ayında turfanda domates elde edip, Mersin'e sevke-diyorlar. Keçilerini, sebze ve nârenciyeye zarar verişinden ve para ihtiya-cından, develerini de yaylaya kamyonla gitme imkânı olduğundan satıyorlar. Bu yüksek intibak ve kabiliyeti Ali Ağa şöyle belirtti : "Bana ur-ya gibi gelirdi. Acaba evi nasıl yapcaz, suyu nasıl sulacaz, nasıl eke-cez? Fakat alıştık. Yanımızdaki ziraat mektebinden 15 gün evvel tur-fanta sebze çıkarır olduk; örgendik...".

Dokuz sene hakiki arazi taksimi yapılamadığı, herkesin mülkü kat'î şekilde belli olmadığı için fidan dikemediler. Hazineyle olan ihtilâf 1962 de neticelenince hakiki taksim yapıp, herkes kendi arazisine nârenciyeye fidanı dikmeğe başladı. Yeni bir zirâî kültüre hazırlanıyorlar : nârenciyecilik. 1962 de biz gittiğimizde birçoğu 800 ilâ 3000 lira arasında bedel ödeyip, artezyen kuyusu kazdırıyorlardı.

9 oba, 400 küsur çadırdan ibaret bu aşiretin 86 hanesi Karaman'ın Barıtkavuran Köyüne, 70 hanesi Çimenkuyu Köyüne, 20 hanesi Mersin'in Çavuşlı Köyüne, 70 hanesi de yukarıda adı geçen Yeniköy'e kendi gayret ve imkânlarıyla iskân olmuş haldeler. Hükümet eli buralara uzanmamış. Bu yerleşenlerden başka 200 çadırı yersiz yurdsuzdu (1963 de). Narhkuyu'da konuştuğumuz Mehmet Karayılan : "Bizimki hayat değil; ölümümüzü bekliyoruz" diyerek, aşiretin büyük ızdırap ve yalnızlığına tercüman olmuş oluyordu. O civarın kaymakamlarından biri, Narhkuyu hudutlarında kışlayan bu Boynuinceli Yörüklerin şikâyet ve taleplerine kızarak : "Kıptî misiniz, Çingene misiniz?" diye çıkışıyor. Çok üzül-müş, mahzun olmuşlar. Boyunlarını büküp, "Bizim sahibimiz yok. Biz Türkün özüyük" diye dertlerini bize döktüler.

Tırtar Aşiretinin İskânı :

170 çadırılık aşiret, göçebeliğin gittikçe güçleşmesi karşısında yerleş-meye, toprak bulmağa karar veriyorlar. Hükümet ne soruyor, ne de is-

kân ediyor. Bir ara Atatürk Çiftliğine iskân edilecekleri vaad ediliyor. Politik entrikalar buna imkân bırakmayınca, Boynuinceli'lerle birlikte çadırları develere yükleyip, çiftliğe baskın yapmayı kararlaştırıyorlar. İsyam göze alıyorlar. Avukatlar güç belâ bu teşebbüsün önünü alıyor.

Şimdi köy kurmuş oldukları kayalıklar arasındaki toprak parçaları, biraz ilerideki zengin, bereketli, bol toprakları olan (Lâmas Köyü) halkına âitti. 170 çadırın 80 çadırı bir gece âni olarak bu araziye gelip huğlarını, çadırlarını kuruyorlar. Lâmas'lılar gelip huğlarını yıkıyor. Kavgalar, yaralananlar oluyor. Mahkemeye düşüyorlar. "Aç köpek furun yararımış" diyerek her şeyi göze alıyorlar. Kavga, hattâ isyan etmeğe karar veriyorlar. Lâmas'lılar işin vahametini anlayıp, arkasını bırakıyorlar.

1963 senesinde çoğu huğ ve çadırda, bir kısmı kaba taşlardan yapılmış evlerde oturuyordu. Kayalar arasındaki 20-30 metre karelik arazi parçacıklarına, toprağı çapa ile kazıp, buğday, arpa ekıyor ve çoğu da Lâmas'lıların sebze bahçelerinde amele olarak çalışıyorlardı. Kayalar arasında yetişmiş bir miktar harnup (keçi boynuzu) ve pek az da verimsiz zeytin ağaçları mevcuttu. Keçi boynuzunun 1963 deki fiyatı oralarda 21 kuruştı (kilosu). Bir ağaç 50-60 kilo keçi boynuzu veriyormuş. Hülâsa Tırtar Köyü, Yörük sefâletinin kayalıklar arasında tecelli eden hazin bir tablosudur.

Karakeşli Aşiretinin İskân Teşebbüsleri :

83 çadırık bir aşiret olup, bu çadırların 15 kadarında 2-3 aile bir arada oturduğu için, 100-110 hane sayılabilir. Yaylaları da, kışlaları da yok. 83 çadırdan 25 çadırı davarlarını (keçilerini) satmışlar, (Yeniköy, Lâmas, Erdemli ve Alata'da) amele veya ortakçı olarak çalışıyorlar. Çadır veya derme çatma sazdan bir kulübecikte barınarak, ortakçı olarak buldukları bir tarlada çoluk çocuk domates işiyle uğraşıyorlar. Mal sahibi fasulye yetiştirme işini 10 dönüme kadar kendi çoluk çocuğu ile yapabildiğinden, ortağa vermiyor. Yalnız domates işinde ortakçılık mevcut. Bütün sene ailecek domates istihsalinde ortakçı olarak çalışan bir Karakeşli Yörüğünün eline 2000-2500 lira ancak geçiyor. Mersin'de satış işini deruhte eden komisyoncunun hissesi olarak, mal sahibi, satış hasılasından % 12 kesiyor. Domates sulama masrafı (dönüm başına mevsimlik 124 liradır. Erdemli Belediyesinden alınabilirse 24 lira oluyor), fenni gübre bedeli de çıktıktan sonra, patron da hissesini alınca, ortakçıya yukarıdaki meblağ kalıyor ve bir âile bir sene bununla geçiyor.

58 çadır 1963 de göçebelige devam ediyordu. Yazın Ereğli'ye bağlı Ayrançı nahiyesinin Goraş Köyünden yayla icâr ediyor; kışın da Silifke,

Erdemli, Mersin köylerine birer ikişer çadır dağılarak köy arazisinden yer kirilayıp orada kışıyorlardı. Kışla ücreti bacak başına (yani bir keçi için) 5 lirayı geçiyor. Yayla ücreti ve diğer masraflarla bir keçinin yıllık masrafı 20 lirayı buluyordu ki, bir keçinin yıllık hâsılâtı (oğlak dahil) 50-60 lirayı geçmez. Bir çadırın ortalama 30-40 keçisi olduğuna göre, bir âilenin hayvancılıktan doğan yıllık geliri 1500-2000 liradır⁴⁴. Kışın köylülerin tarlalarını da ücretle sürerek senelik geliri 2000-2500 liraya yükseltirler.

İskân teşebbüsleri 1948 de başlıyor. 1948 den 1959 a kadar Ankara'ya yedi defa, üç dört kişilik hey'et gönderiyorlar. Milletvekillerinin aracılığı ile İskân Umum Müdürlüğüne başvuruyorlar. Her seferinde derhal toprak verileceği vaad edilerek, geri çevriliyorlarmış. Kendi tâbirleriyle "şalvarlı olduklarımdan, kravatlı olmadıklarımdan baştan savuluyorlar".

1954 te (Güzeloluk Jandarma Karakolu) vasıtasıyla, Mersin Valiliği tarafından, (Alata Ziraat Okulu) nun çiçeklik ve dinlenme yeri olan sahanın kendilerine verileceği hususunda tebliğat yapılıyor. Vali, (fağan gün âile reisleri Sorkun'da bulunsun) diye haber gönderince, kararlaştırılan tarihte 72 aile reisi Sorkun'da hazır bulunuyor. Bir hey'et gelip yeri ölçerek, çapı belirtiyor. Hane başına, aile nüfusu gözönüne alınarak, 14 ilâ 22 dönüm veriliyor. 75 cm. uzunluğunda (50 cm. si toprağa çaktırlarak tarla hududunu gösterecek) dört kazık hazırlamaları her hane reisin-den isteniyor. Bunu bizzat vali söylüyor. Fakat bir kaç gün içinde, mahallî politik entrikalarla kararda değişiklik olduğundan, bu defa aynı mekâbin dağdaki zeytinlik yerini vermeyi tasarlıyorlar. Burası kayalık, taşlık, topraksız bir saha idi (makalenin sonurdaki resme bak.)⁴⁵. Bugün halleri nice'dir bilmiyoruz...

Doğu Türkistan Kazaklarının İskânı

Anavatanları olan Doğu Türkistan'ı, Rusya'dan sonra dünyanın en büyük emperyalist ve sömürgeci devleti olan Kızıl Çin'den kurtarmak için, yıllarca kahramanca döğüşen Türk Kazakları, modern silâhlar, büyük askerî birlikler önünde, dış dünyanın ilgisizliği neticesi, cephanesiz kalınca, Himalâya dağları üzerinden aşarak, Pakistan'a iltica ettiler. Çoğu kaçamadı. Kaçabilenlerin dörtte üçü soğuktan, açlıktan, susuzluktan

44) Bize dert yananlardan Yusuf Kılbaş'ın 30 keçisinin 959 yılı masrafı 680 lirayı bulmuş (keçi başına 22,5 lira). Bu yüzden keçileri satarak ortakçılığa başlamış. "Cenab-ı Hak, bir huğ yapıp, içine girmeyi nasip ederse, iki kurban keseceğim" diyordu.

45) Aşiret halkından bir kaç kişi bizden medet umup, burayı göstermek istediler. Bir raporuyla her şeyi halledebilecek bir devlet salâhiyet-

yollarda kırıldı. Türk Kazakları, Pakistan, Hindistan, Suudî Arabistan ve Amerikan hükümetlerinin vatandaşlık teklifini reddedip, ikinci vatan Türkiye'ye gelmek için müracaat ettiler. 1953 senesinde iki bin kadarı Türkiye'ye kabul olundu.

Doğu Türkistan Kazakları tam bir Türk göçbeleri idiler. At, koyun, deve besliyor; keçe çadırlarda yaşıyorlardı. At üstünde yetişmiş cengâver aşiretlerdi. İçtimai teşkilât ve bünye itibariyle de sarsılmamış, aşiret reisine sâdik, aşiret töresine bağlı göçbelerdi. Basiretli bir Türk iskân siyaseti, bunların derhal Doğu hudutlarımıza, geniş Muş ovasına iskânın gerektirirdi. Bu tasarruf, iktisadî ve içtimai bakımdan ehemmiyetli olduğu gibi, jeopolitik bakımdan da çok faydalıydı...

Uzun müddet Sirkeci misafirhanelerinde sefâlete terkedildiler. Sonra, aşiret parçalanıp, Manisa, Konya, Niğde ve Kayseri'ye iskân olundu. Manisa'dakiler Sâlihli kazasının içine yerleştirildi. Çalıskan ve çok dü-

lisi, müfettişi olmadığımızı, bir kaç sene sonra yazacağımız bir kaç satırı da okuyan ve kulak asanın bulunmayacağını, bu sebeple boşuna masraf etmemelerini söyledik. Buna rağmen cip kiralayıp Erdemli'nin dağ eteklerindeki iskân sahaslarına bizi götürdüler. Hakikaten iskân siyasetimiz hesabına yüz kızartıcı bir vaziyetle karşılaştık. Bu sahada ne keçicilik, ne zeytinçilik ne de harnupçuluk (keçiboynuzu istihsalı) yapılır. Aslında mevcut olmayan toprak, erozyonla hiç kalmamış. Çıplak, granit kayalarla kaplı bir arazi, suyun damlası yok...

Kaymakamın dahil olduğu bir heyet, bu yerin kendilerine verildiğini bildiriyor ve birlikte iskân sahasına gidiliyor. Kaymakama itiraz ettiklerinde, kaymakam kuyu kazdırıp, sarnıç yaptırıp, sularını temin edeceğini söylüyor. Ayrıca : "Taşları kırarsınız, kamyonla toprak çekersiniz" diyor. Muhtar Mustafa Bakır : "Toprağı nereden alalım? Kim tarlasından toprak verir bize?" diye itiraz edip, aşiret de onu destekleyince, kaymakam : "Bir garaböcü (domuz) kayadan kendini atarsa, sürü arkasından kendini atar" diyerek hepsine hakaret ediyor. Bu yeri kabul etmiyorlar. 1955 te netice sıfır. O tarihten 1963 e kadar bu tasarrufu iptâl ettirmek için — çünkü arazi üzerlerinde görünüyor — vilâyete sayısız dilekçe veriyor, çok masraf ediyorlar. Resmî makamlar da Ankara'ya gönderdikleri resmî raporlarına "Karakeşli Aşiretini iskân ettik" diye yazarlarmış... İhtilâlden iki ay önce, iktidar partisine mensup bir parti madrabazına, kendilerine toprak temin edeceğini vaad ettiği için, üç bin lira rüşvet vermişler....

Eteklerden sahile kadar uzanan çalılık ve makilerden ibaret orman sahaları, nârenciye ile donatılıp buralara aşiretler iskân olunabilir. Üç bin küsur dönümlük (Alata Ziraat Okulu) nda çamlık çiçeklik ve boş saha olarak hayli arazi var. Bir kısım mektep arazisine de, bu nârenciye muntıkasında buğday ekilmiş. Bu mektebin muhitte hiç iyi tesiri yok. Köylüye nümüne olarak kurulmuş, fakat köylü daha önce mahsul alıyor. Bura mezunlarının çoğu ziraate faydalı olmak yerine, Erdemli ortaokuluna gidip tekrar okuyor, veya Erdemli'de bakkal, kahveci v.s. oluyorlar.....

rüst olan bu insanlar halen orada bir deri ceket, şapka imâlethanesi vücudta getirdiler. Konyanın bir köyüne yerleştirilenlerle, Niğde'nin Ulukışla'sında (Altay Köyü) nü kuranların vaziyeti de iyidir.

Biz Altay Köyü (Ulukışla-Niğde) ile Karacaviran'ı (Develi-Kayseri) ziyaret ettik. Birinci köy yalnız Kazaklarla meskûn, ikinci köy yerli Türk köyü olup, 10 hane kadar Türk Kazak'ı yerleştirilmişti. (Altay Köyü) halkı mükemmel bir ziraatçilik içinde bulunuyor. Önce civar köylerle bazı ihtilâflar zuhur ediyorsa da, sonradan meseleler hallediliyor; inşibak hâsıl oluyor. Köy hesabına üç traktör mübayâa edilmiş. Ziraat işi ile bazı sıkışık ânlar haricinde, köy halkından sadece 6 kişi uğraşıyordu. Maaşla üç traktör sürücüsü, üç de yardımcı tâyin etmişler; bu altı kişi, bütün tarlaları sürüp ekiyor. Geri kalan bütün kadın ve erkekler evlerinde büyük, ayaklı dikiş makineleri ile deri ceket, şapka dikip, Adana'da satıyorlar. Türk töresine ve İslâm dinine tam mânasiyle bağlılar. Yaşlıların otoritesi sonsuz; çocuklar büyüklere son derece hürmetkâr. Köyde namaz kılmayan yok. İçki köy hudutlarından içeri giremez. Kahvehane yok. Bütün köyde sadece altı kişi sigara içiyor ki, bunlardan biri genç, kültürlü, köylünün severek arkasından gittiği muhtardır. Köye büyük bir tesanüt havası hâkim. Motor alıp, bir de güzel değirmen kurmuşlar.

Kayseri'ye, Musahacılı (Yeşilhisar) ve Karacaviran (Develi) köylerine yerleştirilenlerin halleri kötü idi. Hane başına 30-40 dekar çorak, tuzlu arazi verilmiş. Karacaviran köyünde bunu bizzat gördük. Şikâyetleri üzerine iki keşif yaptırılıp, arazinin çorak ve verimsiz olduğu anlaşılacak, ileride başka yerden toprak vermek vaadiyle, İskân Müdürlüğü köyü terketmelerine izin veriyor. Bu toprak verme vâadi, şu satırların yazıldığı 1966 Haziran'ının son günlerinde dahi yerine getirilmemiştir. Halen Zeytinburnu'nun gecekondualarında sefil bir hayat yaşıyor ve İstanbul sokaklarında boynu bükük bir halde naylon çocuk donları satıyorlar. Dilekçeleri cevapsız kalıyor; feryatları mâkes bulmuyor.

Suûdi Arabistan ve Pakistan'da bulunup, Türkiye'nin kabul etmesi yüzünden gelemiyenlerle birlikte, Türk ekonomisine on binlerce koyun, at ve sığır yetiştirecek aşiretler, birer müstehlik haline getirilmiş veya deri ceket imalâtçısı yapılmıştır. Halbuki yetiştirdikleri kısraklardan istihsal edecekleri (kıımız). Türkiye için iktisadî, sıhî ve millî bakımdan büyük ehemmiyet arzetyektydi. Rusya'da Türklere yaptırdıkları (kıımız) larla verem tedavisi yapan sanatoryum ve prevantoryumlar mevcuttur. Türkiye'de yüzbinlerce veremli varken, rakı ve sert ispirotolu içkilerin sarfiyatı korkunç şekilde artarken, halkın aldığı protein miktarı mâlûm iken, (kıımız) dan faydalanmamak cehaletin en belîğ bir ifade-

sidir. Mevcut devlet haralarında, çiftliklerinde, bir kuruş yatırım yapmaksızın, Kazak'ların orada istihdamiyle, on binlerce kısraktan (kırmız) elde etmek de mümkündür...

İskân siyasetimizin tarihçesinde bu iskân hâdisesi ibretli bir sayfa teşkil edecektir.

Netice :

İskân politikası daima ehemmiyetli iktisadî ve içtimai neticeler doğurmaktadır. Türkiye'nin bir çok yerinde, gören gözlere aşikâr olan sefâlet, bir yandan hızlı bir sanayileşme ve teknik bir zirai faaliyetle önlenirken, diğer taraftan memleket şartlarını gözönünde bulunduran, yabancı ideolojik sistemlerin peşin hükümleriyle mâlûl olmamış bir zirai reform ve iskân politikası ile kalkınmaya yerini terkedecektir. Bu politika içinde iskâna büyük ehemmiyet atfetmek gerekmektedir. Tarihi kaynaklarda göçebelîği her şeyin üstünde tuttuklarını bildiğimiz Yörükler, Türkmenler bugün artık yerleşmeyi, yer yurt sahibi olmayı şiddetle arzuluyorlar. Zihniyet değişmesi, çocukların okutma hevesi, rey verebilme isteği, ziraatın genişlemesi dolayısıyla mer'âların hayvancılık aleyhine gelişmesi, orman kanunu ve keçiyeye karşı alınan tedbirler, artan motorlu vasıtaların yollardan geçerken sürüleri için tehlike teşkil etmesi, Yörük'lüğün maddî ve mânevi bakımdan çekilmez hale gelmesinden ötürü, iskân arzusu son haddine varmıştır. Son yirmi sene içinde bu arzuyu kuvveden fiile çıkarıp, yerleşen aşiretlerin sayısı mâlûm değildir. Bunların bir kısmı mallarını (keçi, koyun, deve) satıp, tarla alarak ziraate geçmiştir. Fakat 40-50 keçiyeye, bir kaç devesi olanlar, şehir ve kasabaların dış mahallelerinde ancak bir ufak ev alabilmiş; müstehlik olmuşlar; kahvecilik, bakkallık yapmağa başlamışlardır. Bazı yerlerde çöpçülük edenlerin de olduğunu duyduk. Son yıllarda Karaman'ın dış mahallelerine de 50-60 çadırılı Yörük birer ev alıp sığınmış; içlerindeki bir kaç celep ve ziraatçıdan başkası müstehlik olmuştur. 30-40 senenin yanlış iskân politikasının, şehir ve kasaba kenarlarında zuhur eden gecekondu mahallelerine hız verdiği ve gecekondu sâkinlerinin içinde 30-40 sene öncesinin bir çok göçebesinin de bulunduğu umulabilir. Halbuki bu yerleşme isteğini devletin kanalize etmesi çok iyi olurdu. İklim şartlarına, toprak hususiyetlerine göre fennî hayvancılık yapmak üzere iskân edilirdi. Kurslarla aydınlatılır, kredi, maddi-mânevi yardımla desteklenir, hasır dokumaları (bilhassa turizm için), hah, kilim, heybe, torba v.s. gibi işlere âit el zenaatları canlanırdı. O takdirde şehir ve kasaba kenarındaki müstehlikler veya kıraç topraklarca karasabanla mahsul almağa çalışan ziraatçiler, gizli işsizler yerine, et, süt, peynir, yün, yumurta müs-

tahsili; halı, kilim, hasır v.s. imâlâtçısı müteşebbisler yaratmış olurduk. Zararın neresinden dönülürse kârdır. Bugün tahminimize göre, Türkiye'de yüzbine yakın yersiz yurtsuz göçebe Yörük mevcuttur : Maraş, Gaziantep, Hatay'da kışlayıp, Göksun, Tomarza, Sarız üstlerinde, Uzunyayla'da yaylayan (Gögebakanlı, Çavuşlu, Kelebekli, Satılar, Tekeli, Tombalı, Sarıkeçili, Osmanlılar) aşiretleri; Adana havalisinde kışlayıp, Bulgar Dağları'nda yaylayan (Karakoyunlu, Honamlı) aşiretleri; Binboğa, Gâvurdağı aşiretleri; Mersin havalisindeki (Demircili, İmamlı, Boynuince- li, Tırtar, Keşlitürkmeuli, Garaböcülü, Kabasakallı, Karadedeli, Türkmen- uşağı, Kızılısâhı, Sarıkeçili) aşiretleri; Antalya'da kışlayıp Anamas ve Akşehir dağlarında yaylayan (Hayta, Honamlı, Karahacılı) aşiretleri; Aydın ve Muğla civarında kışlayan Maçra ve Afyon dağlarında yaylayan (Hayta, Çakal, Gögebakanlı) aşiretleri; Uşak, Kütahya, Manisa havalisindeki aşiretler. Bunlara bir de Diyarbakır - Bitlis - Erzurum arasında seyreden ve (Köçer) adı verilen kürtleşmiş göçebe Türkmenleri ilâve etmek gerekir. Bunlardan başka (İdrizli Aşireti) ni de saymak lâzım. Akseki civarında yaylayan (İdrizli) ler, yer yurt sahibi olamayışlarını şu rükte ve sitemle belirtiyorlardı : "Hatap yaylasında oturuyoruz..". Hatap, devenin havudunu (semerini) tutan bir çift ağaçtır; deveye sarılan yük hatap ağacına bağlanır; deveye bir insan binse hatap ağacına tutunur. Bu söz "devenin üstünde oturuyoruz, daimi göçebeyiz" demektir. Anamas Dağlarında yaylayan Hayta'lar şiddetle yerleşmeyi arzuluyorlar; bu sefâletten bıktıklarını söylüyorlardı⁴⁶.

Halkımızın sefâletten kurtarılması ve sonunda unutulmaz, dönülmez sefâletlere giriftar edecek, mel'un ideolojilere kapınaması için, parti mülahazalarının üstünde ilmi tedbirler almak lâzımdır. Meselâ Aydın vilâyetinin, Söke kazasının, Serçin Köyü halkı — iki yüz sene önce Yörük- lükten ayrılmışlar — burunlarının dibindeki (Bafa Gölü) nden tek bir balık dahi tutamıyor. Göl, hazineye âit olması icap eden tahminen 120 bin dekarlık göl, vaktiyle Söke şer'î mahkemesinden alınan bir ilâm-

46) İfade ettiklerine göre, üç beş bin lira rüşvet veren toprak sahibi olabiliyormuş. Hacı Abdurrahman Gezgin şöyle diyordu : "Angara yakın, olsa, çadırı sarıp varacan, Gürsel'in önüne, garşısına çıkacan. Çadırı, deveyi önüne yıkacan. Biz Türk değil miyiz? deyecen", "Gavga, cinayet yörükçülükten çıkıyor. Devemizi alıp gidiyor, ceza kesiyollar. Bekçi geliyor. Oturtmayacağız deyolar, küfür ediyolar. Gavga oluyor". Bu sözlerde göçebeliğin ızdırabı ve göçebelerle yerleşik halkın her zaman nizâlî oldukları, Yörükleri iskân etmenin yalnız iktisadî değil, içtimaî bakımdan da ehemmiyet taşıdığı açıklanmış oluyor. İhtiyar bir Hayta kadını ise "İresim al göster oğul! Görsünler. Eskere mi faydamız yok, algı mı, vergi mi, vermez- yiz?" diye dert yanıyordu...

la, Söke eşrafından bir beyin eline geçmiş. Bu adam dalyan kurarak, balık tutuyor; balık ve yumurta ihraç ediyor. Halbuki Menderes Nehri'nden açılacak bir giriş ve çıkış kanaliyle, gölün su seviyesi düşecek, Serçin Köyü halkı 35-40 bin dönüm, Mersinet Köyü ve Bafa Nahiyesi halkı 2-3 bin dönüm arazi kazanmış olacaktır. Azalan bir miktar balık ve dövize mukabil, nice topraksız köylü toprağa kavuşacak, binlerce ton pamuk istih-sal edilecek, büyük döviz geliri ve milli gelir doğacak...

Topraksız Yörüklerin ve Türk köylüsünün halini, Kartacalılara karşı Roma birliklerine kumanda eden Tiberius'un veciz sözleriyle dile getirmiş olacağız : Tiberius, topraksızlığın köylü hesabına nasıl bir eksiklik teşkil ettiğini şu cümlelerle anlatmıştı : "Vahşi hayvanların bile sığındıkları bir in vardır. Fakat İtalya'yı korumak için can vereceklerin tenneffüs ettikleri havadan başka varlıkları yoktur. Onlar, başlarını sokacak bir çatıdan mahrumdurlar ve aileleriyle beraber bir yerden başka bir yere sürünmektedirler. Bu kadar Romalı arasında oturacak bir yuvaya ve gömülecek bir mezara sahip olan kaç kişi çıkabilir? Onlara bu memleketin efendisi olduklarını söylüyoruz ve sonra kendilerinden bir karış toprağı esirgiyoruz"⁴⁷.

Son olarak birbuçuk sene önceki bir iskân hâdisesini nakletmek isteriz. Adana civarında kışlayan Honamlı Aşiretinden İstanbul'a gelen bir Yörükten dinlediğimize göre, (1964 senesi Kasımın son günlerinde) Hatay'da yersiz yurtsuz Yörüklerle ilgili bir iskân hâilesi vukua geliyor. 1964 sonbaharında (*Sarıkeçili, Honamlı, Karaevli, Tekeli* ve vaktile Sarıkeçili Aşiretinin bir oymağı olup şimdi aşiret haline gelmiş olan Tazgırlı) aşiretlerine mensup 370 çadırılık Yörük halkı kışı geçirmek ve müdahale olmazsa yerleşmek üzere Hatay'da, Kırıkhan civarında (Amık Ovası) na, (Çengetir, alayçık) denen çuldan derme çatma çadır veya gecekondur kuruyor. Hayatlarında bıkmış usanmışlar. Kasım sonunda vaziyeti öğrenen mahallî resmi makamlar aşiretlerin kış kıyamette yerlerini terketmeleri hususunu tebliğ ve bu kararı tatbik bir jandarma müfrezesi gönderiyorlar. Jandarma ile Yörükler arasında bir çarpışma oluyor; jandarmalar çekiliyor. İkinci müfrezede püskürtülünce, üçüncü defa bölük veya tabur kademesinde kuvvetli bir birlik gönderiliyor. Bu birlik, (alayçık) ları yıkıp, aşiret ileri gelenlerini tevkif ederek, Yörükleri bu araziden kovuyorlar.. Ne garip tecelli!.. Osmanlı'lar Yörükleri devlet arazisine iskân eder, onlar bırakır kaçardı; şimdi Yörükler devlet arazilerine iskân için çırpıyor, resmî makamlar ise onları oralarda barındırmamak için elden geleni esirgemi-yor. Acaba bu hâdiselerden (İmar ve İskân Bakanlığı), (Köy İşleri Ba-

47) Prof. Dr. Feridûn Ergin, İktisat, 1962, sf. 32.

kanlığı) ve politik tesirlerden uzak olarak memleketin iktisadi ve içtimai ihtiyaçlarına ilmî bir plân dâhilinde cevap vermek üzere kurulmuş olan (Devlet Plânlama Teşkilâtı) haberdar mıdır, çok merak ediyoruz? Ne gibi politika üstü, ilmî tedbirler almışlar, almak üzeredirler?...

Karakeşli Yörüklerine Erdemli sırtlarında iskân sahası olarak verilen kayalık arazi.

Konuşmamızı Keşefli Aşiretinden bir Yörüğün sözleriyle bitirmek istiyoruz. 1962 senesi Ağustosunda, Konya Taşkent'i civarında Toros Dağları üstündeki Barın yaylasında, kuşluk vakti koyun gütmeden dönen, yorgun ve bezgin 50 yaşlarındaki bir Yörük, kendilerini tedkik için gelişimize hayret ederek : "Seni buralara devlet gönderdi ha!... Demek devlet dağda adam yaşadığını, Yörüğün yaşadığını biliyor ha!... Allah Allah!...". diyerek başını acı acı sallıyor, terk edilmiş Yörüklerin ıztrabına tercüman oluyordu....